

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**KARAR VERME STİLLERİNİN, META DUYGU
ÖZELLİKLERİ, SÜREKLİ KAYGI DÜZEYİ VE
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE İLİŞKİSİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS PROJESİ

ESRA KONAN AY

İSTANBUL, 2023

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**KARAR VERME STİLLERİNİN, META DUYGU
ÖZELLİKLERİ, SÜREKLİ KAYGI DÜZEYİ VE
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE İLİŞKİSİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS PROJESİ

**ESRA KONAN AY
(220134018)**

DOÇ. DR. İTİR TARİ CÖMERT

DÜZELTİLMİŞ PROJE

İSTANBUL, 2023

..... KODLU TEZ ONAY SAFYASI KONULACAK

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Esra KONAN AY

TEŞEKKÜR

Bu bitirme projesinin yazılmasında öncelikle danışmanım Doç. Dr. İtir Tari Cömert ve Prof. Dr. Ayşegül Selcen Güler Hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Sonrasında, bir birey olarak varlığıma değerli katkılarından dolayı kıymetli anne ve babama, canım eşime, sevgili kardeşlerime, dalış arkadaşım/yeğenim Fatma Mısra Şen'e ve ailemizin ufağı Ali Alperen Şen'e bana kattıkları her şey için çok teşekkür ederim. Sizlerden çok şey öğrendim. Öğrenmeye de devam edeceğim. Sevgili Kayra, sen bu yüksek lisans sürecime özel bir noktada misafir oldun. Varlığın çok güzeldi, yeniden kavuşmak dileğiyle.

Duygu ve biliş alanında çalışmalar yapan bir araştırmacı olarak pandemi döneminin fiziksel, zihinsel ve duygusal zorluklarında online olarak gerçekleştirilen bu çalışma klinik psikoloji ve bilişsel psikoloji alan yazınında yapılacak yeni çalışmalara ilham olması ümidiyle.

Esra KONAN AY

KARAR VERME STİLLERİNİN, META DUYGU ÖZELLİKLERİ, SÜREKLİ KAYGI DÜZEYİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Esra KONAN AY

ÖZET

Bu çalışmada karar verme stillerinin, meta-duygu özellikleri, sürekli kaygı düzeyi ve kişilik özellikleri ile ilişkisini incelemek hedeflenmiştir. Buna ilaveten, yerleşik karar verme stillerinin benimsenmesinde bu faktörlerin ne derece etkili olduğunu değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu anlamda 273 üniversite öğrencisi katılımcı karar verme stilleri, meta-duygu özellikleri, sürekli kaygı düzeyi ve kişilik özellikleri bakımından standardize edilmiş ölçekleri online olarak doldurmuştur. Karar verme stilleri ile kişilik özellikleri arasında önceki alanyazın ile tutarlı olarak anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Karar verme stilleri ve sürekli kaygı arasındaki ilişkiyi öneren sınırlı çalışmayı destekleyecek şekilde kaçınan, rasyonel ve bağımlı karar verme stilleri ve sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı ilişkiler raporlanmıştır. Buna ek olarak, mevcut çalışma karar verme stilleri ve meta-duygu özellikleri arasında daha önce çalışılmamış yeni ilişkiler göstermiştir. Ayrıca, kişilik özellikleri ile sürekli kaygı düzeyi ve meta-duygu özellikleri arasında daha önceden gözlemlenen birçok bulgu tekrarlanmıştır. Son olarak mevcut çalışma bireylerin kaçınan, rasyonel, bağımlı ve sezgisel karar verme stillerini benimsemelerinde sürekli kaygı düzeyi, kişilik ve meta-duygu özelliklerinin önemli etkenler olduğunu göstermiştir. Bulgular önceki çalışmalar ışığında tartışılmış, araştırmanın kısıtlılıkları belirtilmiş ve gelecek çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: duygusal zeka, karar verme stilleri, kaygı, kişilik özellikleri, meta-duygu özellikleri

**AN INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN
DECISION-MAKING STYLES AND META-MOOD
EXPERIENCE, TRAIT ANXIETY LEVEL AND PERSONALITY
TRAITS**
Esra KONAN AY

ABSTRACT

In the current study, it was aimed to examine the relationship between decision-making styles, meta-mood experience, trait anxiety level and personality traits. In addition, it was aimed to evaluate how effective these factors are in the decision-making styles. In this sense, 273 university student participants filled out standardized scales online in terms of decision-making styles, meta-mood experience, trait anxiety level and personality traits. There were significant relationships between decision-making styles and personality traits, consistent with previous literature. Also, there were significant relationships between avoidant, rational, and dependent decision-making styles and trait anxiety level, supporting the limited studies suggesting a relationship between decision-making styles and trait anxiety. In addition, the current study demonstrated new relationships between decision-making styles and meta-mood traits. Additionally, many previously observed findings between personality traits and trait anxiety level and meta-mood experience were replicated. Finally, the current study showed that trait anxiety level, personality and meta-mood experience are important factors in the avoidant, rational, dependent and intuitive decision-making styles. The findings were discussed in the light of previous studies, the limitations of the study were indicated, and suggestions for future studies were recommended.

Key words: decision-making styles, emotional intelligence, meta-mood experience, personality traits, trait anxiety

ÖNSÖZ

Bu çalışmada karar verme stillerinin, meta-duygu özellikleri, sürekli kaygı düzeyi ve kişilik özellikleri ile ilişkisini incelemek hedeflenmiştir. Buna ilaveten, yerleşik karar verme stillerinin benimsenmesinde bu faktörlerin ne derece etkili olduğunu değerlendirmek amaçlanmıştır. Önceki çalışmalarda sıklıkla bildirilen bazı ilişkileri tekrarlama noktasında başarılı olan çalışmanın, alanyazına daha önce çalışılmayan bir alanda sunduğu anlamlı bulgularla önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Ölçek çalışması olması ve pandemi döneminin kısıtlılıkları düşünüldüğünde mevcut çalışmanın bazı kısıtlılıkları olduğu unutulmamalıdır. Gelecek dönemde daha büyük bir örnekleme veya performans testleriyle farklı hipotezlerin test edilmesi ilgili alanyazına önemli katkılar sunabilir. Duygu ve biliş alanı oldukça karmaşık bir alan; ancak bu alanda çalışmaya devam ederek karmaşayı bir nebze olsun daha anlamlı hale getirmede faydalı olan bir araştırmacı olmak dileğiyle.

Katkısı olan herkese çok teşekkürler.

Aralık, 2023

Esra Konan Ay

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
SEMBOLLER	x
ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
1. GENEL BİLGİLER.....	2
1.1. KARAR VERME STİLLERİ.....	2
1.2. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ.....	4
1.2.1. Dışadönüklük.....	4
1.2.2. Yumuşak Başlılık	4
1.2.3. Özdenetim	5
1.2.4. Nörotizm.....	5
1.2.5. Deneyime Açıklık	5
1.2.6. Karar Verme ve Kişilik Özellikleri	6
1.3. SÜREKLİ KAYGI	6
1.4. META-DUYGU ÖZELLİKLERİ	8
1.4.1. Meta-Duygu Özellikleri ve Kişilik Tipleri.....	9
1.4.2. Meta-Duygu Özellikleri ve Kaygı Düzeyi.....	10
1.5. Mevcut Çalışma.....	10
İKİNCİ BÖLÜM	11
2. YÖNTEM.....	11
2.1. KATILIMCILAR	11
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	12
2.2.1. Demografik Bilgi Formu	12
2.2.2. Karar Verme Stilleri Ölçeği.....	12
2.2.3. Beş Faktör Kişilik Ölçeği	13
2.2.4. Sürekli Kaygı Düzeyi Ölçeği (STAI)	13
2.2.5. Meta-duygu Özellikleri Ölçeği.....	14
2.3. İşlem	14
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	15
3. BULGULAR.....	15
3.1. İLİŞKİSEL ANALİZLER.....	15

3.1.1. Karar Verme Stilleri	15
3.1.1.1. Karar Verme Stilleri ve Kişilik Özellikleri.....	16
3.1.1.2. Karar Verme Stilleri ve Sürekli Kaygı Düzeyi	16
3.1.1.3. Karar Verme Stilleri ve Meta-duygü Özellikleri.....	17
3.1.2. Kişilik Özellikleri	17
3.1.2.1. Kişilik Özellikleri ve Sürekli Kaygı.....	18
3.1.2.2. Kişilik ve Meta-duygü Özellikleri	18
3.1.3. Meta-duygü Özellikleri	19
3.1.3.1. Meta Duygü Özellikleri ve Sürekli Kaygı	20
3.2. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ, SÜREKLİ KAYGI DÜZEYİ VE META-DUYGU ÖZELLİKLERİNİN KARAR VERME STİLLERİNİ BELİRLEMEDEKİ ROLÜ	20
3.2.1. Rasyonel Karar Verme Stili.....	20
3.2.2. Sezgisel Karar Verme Stili	21
3.2.3. Bağımlı Karar Verme Stili.....	23
3.2.4. Kaçınan Karar Verme Stili.....	24
3.2.5. Kendiliğinden- Anlık Karar Verme Stili	26
SONUÇ.....	27
KAYNAKÇA	33
EKLER.....	42

SEMBOLLER

n	: Katılımcı Sayısı,
T	: T-testi Puanı,
p	: İstatistiksel Anlamlılık,
r	: Korelasyon Katsayısı,
B	: Standardize Olmayan Beta
SE B	: Standardize Olmayan Betanın Standart Hatası
β	: Standart Beta
R²	: R Kare- Belirleme Katsayısı
ΔR^2	: R2 değişimi

ŞEKİL VE TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1	: Tanımlayıcı istatistiksel veriler	12
Tablo 3.1.	: Karar verme stillerinin arasındaki ilişkiler	16
Tablo 3.2.	: Karar verme stilleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler	17
Tablo 3.3.	: Karar verme stilleri ve meta-duygu özellikleri arasındaki ilişkiler	18
Tablo 3.4.	: Kişilik özelliklerinin birbirleri arasındaki ilişkiler	19
Tablo 3.5.	: Kişilik özellikleri ve meta-duygu özellikleri arasındaki ilişkiler	20
Tablo 3.6.	: Meta-duygu özellikleri arasındaki ilişkiler.....	21
Tablo 3.7.	: Rasyonel karar verme stiline ilişkin çoklu doğrusal regresyon modeli....	22
Tablo 3.8.	: Sezgisel karar verme stiline ilişkin çoklu doğrusal regresyon modeli...	23
Tablo 3.9.	: Bağımlı karar verme stiline ilişkin çoklu doğrusal regresyon modeli...	25
Tablo 3.10.	: Kaçınan karar verme stiline ilişkin çoklu doğrusal regresyon modeli.	26

KISALTMALAR

ve ark.	Ve Arkadaşları
bkz.	Bakınız
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences

GİRİŞ

Karar verme, günlük hayatın hemen her alanında sıklıkla gerçekleştirdiğimiz bir bilişsel işlemdir. Bireyler kimi zaman aktif farkındalıkla, kimi zaman aktif farkındalıktan bağımsız olarak karar verirler. Bu kararlar hayatın normal akışının devam edebilmesi için oldukça kritiktir.

Karar verme, en temelde farklı alternatiflerden birinin seçilmesini ifade etmektedir. Karar verme sırasında, bireylerin öncelik verdiği kriterler çeşitli faktörlere göre değişmektedir. Örneğin kimi karar vericiler seçeneklerin muhtemel kar zarar analizlerini gerçekleştirirken, kimileri bu seçenekleri diğer kişilerin seçimlerine uygun olarak değerlendirirler. Bununla birlikte, karar vericiler farklı koşullar altında farklı karar verme yöntemlerini kullanabilirler.

Bireylerin her zaman kullandığı sabit bir karar verme stili olmamasına karşın daha baskın olarak kullandığı karar verme biçimi yerleşik karar verme stili olarak ele alınmaktadır. Araştırmalar, yerleşik karar verme stilleri ile bireylerin kişilik tipi ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya konmuştur. Buna karşılık, meta-duygu özellikleri ve karar verme stilleri arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak meta-duygu özellikleri ile kişilik özellikleri ve sürekli kaygı düzeyi arasında gözlenen ilişkiler, meta-duygu özellikleri ile karar verme stilleri arasında da anlamlı ilişkiler olabileceğini düşündürmektedir. Özellikle karar verme sırasında sürece dahil olan duygusal unsurların işlemlenmesinde meta-duygu özelliklerinin etkili olması muhtemel görünmektedir.

Mevcut çalışmanın, bireyler tarafından kullanılan yerleşik karar verme stillerindeki değişimin ne kadarının kişilik özellikleri, sürekli kaygı düzeyi ve meta-duygu özellikleri tarafından açıklandığını gösterme noktasında alanyazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GENEL BİLGİLER

1.1. KARAR VERME STİLLERİ

Karar verme, temelde bir sorunsalı ve buna ilişkin çözüm yollarının tanımlanıp belirli bir şekile göre bunlardan birinin veya birkaçının seçilmesi süreçlerini kapsamaktadır. Bireylerin karar verme durumları sırasında kullandıkları yerleşmiş model ise karar verme stilleri olarak tanımlanabilir (Harren, 1979). Driver (1979), karar verme stillerinin öğrenilmiş bir alışkanlık olduğu görüşünü ve seçeneklerin tanımlanması ve süreç içerisindeki bilgiyi işleme stillerindeki farklılaşmaların karar verme stillerinin belirlenmesinde kilit rolünü vurgulamıştır.

McKenney ve Keen (1974), bireylerin karar verme sürecinde çevrelerindeki bilgileri farklı şekilde organize ederek bu bilgilerin özümsemesinde var olan bilgi işleme stillerini kullandıklarını önermişlerdir. Karar vermenin bilgi toplama aşamasında, bireyler verileri filtrelemek için ya kavramlara ve önceden oluşturulmuş bilişsel kategorilere güvenirlir ya da algılarından bağımsız olarak uyarının ayrıntılarına odaklanırlar. Bilgi işleme aşamasında, bireyler ya problemi çözüme götürmesi muhtemel bir yöntem (sistemik) açısından yapılandırır ya da yinelemeli çözüm testi veya deneme yanılma stratejisi (sezgiseller) kullanırlar (Scott ve Bruce 1995).

Hunt ve arkadaşları (1989), veri toplama ve karar verme boyutlarının birbirinden bağımsız olmadığını gösteren kanıtlara dayanarak karar verme stillerini, analitik ve sezgisel olarak iki başlıkta toplamıştır. Harren (1979) ise oluşturduğu modelde üç stili ele almıştır: bağımlı, rasyonel ve sezgisel. Hem rasyonel hem de sezgisel karar vericilerin, kendilerini etkileyen kararlar için kişisel sorumluluk üstlendiğini; aksine bağımlı karar vericilerin ise kararların sorumluluğunu başkalarına yansıttığını öne sürmüştür. Dahası, rasyonel karar vericilerin temkinli ve mantıklı bir yaklaşım benimsediğini, sezgisel karar vericilerin ise rasyonel bir karar vericinin tipik olarak sergilediği üzerinde düşünme, muhakeme etme aşamasını gerçekleştirmeden,

kararlarının temelde doğru olduğunu belirten bir içsel bir önseziyi kullanarak nispeten hızlı kararlar aldığını belirtmiştir. Phillips ve arkadaşları (1984), rasyonel ve sezgisel karar vericilerin problemlere yaklaşma (kaçınmak yerine) eğiliminde olduklarını, ancak bağımlı karar vericilerin problem çözme yeteneklerine çok az güven duyarak kaçınmacı eğilimde olduklarını bulmuştur. Bu bulgular, dördüncü bir karar verme stilinin var olduğu fikrini desteklemiştir- karar vermekten kaçınma.

Scott ve Bruce (1995) daha önceki teorik ve ampirik çalışmalar ışığında dört karar verme stili olduğunu belirtmiş, bunları rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınan olarak ifade etmişlerdir. Bunlardan rasyonel karar verme stili, alternatiflerin kapsamlı bir şekilde araştırılması ve mantıklı bir şekilde değerlendirilmesi ya da başka bir deyişle, akıl yürütme ile karakterizedir. Sezgisel karar verme, bilginin sistematik olarak değerlendirilmesinden ziyade, bilgi akışındaki ayrıntılara dikkat ederek önseziye ve duygulara dayanma ile karar verme olarak tanımlanabilir. Bağımlı karar verme, karar verme aşamasında başkalarından tavsiye ve yönlendirme ihtiyacı taşıyarak diğer kişilerin rehberliğiyle karar vermeyi tanımlamaktadır. Kaçınan karar verme stili ise karar vermekten kaçınma ve erteleme girişimleri ile karakterizedir. Scott ve Bruce'un (1995) karar verme stillerine ilişkin olarak geliştirdikleri ölçek çalışmasında beşinci bir karar verme stili olarak kendiliğinden-anlık karar verme stilinin de ortaya çıktığını, bunun da hızlı bir şekilde, dürtüsel ve "ani" veya "ani harekete geçirici" kararlar almaya eğilimli olmak ile karakterize olduğu belirtmiştir (Scott ve Bruce, 1995; Thunholm, 2004; Spicer ve Sadler-Smith, 2005).

Scott ve Bruce (1995)'e göre birisi ya da bazıları daha dominant olmasına karşın her birey bu beş karar verme stillerinden belirli bir dereceye kadar sahiptir. Diğer bir deyişle, karar verme stillerinin içinde bulunulan durumdan, problemin doğasından ve diğer birçok faktörden durumsal olarak etkilenecek zamanda görece daha az sabit bir yapıya sahiptir. Bireylerin karar verme stillerini etkileyen başlıca faktörler, genetik alt yapı (Saada ve ark., 2020), erken dönem ebeveyn tutumları (Davids ve ark., 2015), kişilik tipleri (Dewberry ve ark., 2013; Bayram ve Aydemir, 2017), bireylerin genel kaygı düzeyi (Polat ve ark., 2019) olarak belirtilebilir.

1.2. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

Bireylerin yerleşik karar verme stillerini etkileyen faktörlerden biri olarak kişilik özellikleri, bireylerin sınırlı çevresel uyaranlara karşı motivasyonel tepkilerinde bir dizi sabit bireysel farklılıklar olarak kavramsallaştırılabilir. Araştırmalara göre (Eysenck, 1990; Plomin ve McClearn, 1990), bireylerin baskın kişilik özelliklerinin oluşumunda genetik faktörler etkili olmaktadır. Böylece, kişilik özellikleri gelecek nesillere kalıtsal olarak aktarılmaktadır.

Kişilik özellikleriyle ilgili olarak birçok modelin alanyazında bulunmasına karşın bunlardan en yaygın olarak kabul edilen Büyük Beş olarak adlandırılan beş faktörlü model, kişilikteki bireysel farklılıkları somutlaştırmak için kabul gören en popüler modeldir (Goldberg, 1990; McCrae ve Costa, 2008; Bakker ve ark., 2006). Bu modele göre, çoğu kişilik farklılıkları beş boyutta özetlenebilir: dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetim, nörotizm ve deneyime açıklık (Costa and McCrae, 1992).

1.2.1. Dışadönüklük

Dışadönüklük, kendine güven, heyecan arama, girişken ve baskın olma ile ilişkili özelliklere sahip olma eğilimi ile karakterizedir. Dışadönük kişiler olumlu duygular gösterip, daha sık ve yoğun bireysel etkileşim ile daha yüksek uyarılma ihtiyacı gösterirler (Bakker ve ark., 2006). Ek olarak, bu kişiler iddialı, coşkulu, konuşkan, sıcak, şakacı, enerjik ve sosyal kişiler olarak tanımlanabilir (Costa ve McCrae, 1992; Lounsbury ve Gibson, 2009). Öte yandan, dışadönük kişilik özelliği açısından düşük puan alan ve daha içedönük olarak tarifleyebileceğimiz kişiler, sessiz, çekingen, yeni ilişkiler kurmaktan kaçınan, pasif, mesafeli ve yalnızlığı seven kişilerdir (McCrae ve Costa, 2003).

1.2.2. Yumuşak Başlılık

Yumuşak başlılık, iş birliği ve iyi huyluluk, neşe ve nezaketin eşlik ettiği sevecenlikle karakterizedir. Bu kişiler başkalarıyla hoş ve tatmin edici ilişkilerde bulunurlar (Organ ve Lingl, 1995). Yumuşak başlı kimseler diğer bireylere karşı dostça olan, yakın, sıcak, sosyal ve güvenilir olma eğiliminde olan kimselerdir (Glass ve ark., 2013). Bu kişiler yakın ilişkilere sahip olmayı sevmeleri dolayısıyla duygusal

açından mutlu olma ve bunu aktarma eğilimindedirler (McCrae ve Costa, 1991). Öte yandan, yumuşak başlılık açısından düşük puan alan kişiler sosyal açıdan tartışmacı, sert ve iş birlikçi olmayan kimseler olarak değerlendirilir (Glass ve ark., 2013)

1.2.3. Özdenetim

Özdenetim, bireylerin planlılık, dikkat ve sergilenen öz kontrol derecesini ifade eder (Horzum, Ayas ve Padır, 2017). Özdenetimli kişiliğe sahip bireyler dürtülerini kontrol edebilen, çalışkan, ısrarcı, düzenli, iyi organize olmuş, sorumlu, güvenilir ve hedef odaklı olan kimselerdir (Costa ve McCrae, 1992). Costa ve arkadaşları (1991) özdenetimi öz disiplin, başarı çabası, sorumluluk ve yeterlilik ile ilişkilendirmiştir. Bu kimseler hedefe yönelik ve motive olma eğilimindeyken, özdenetimi düşük kimseler plansız, sorumluluktan kaçan, disiplinsiz olarak değerlendirilmektedir (Costa ve McCrae, 1992).

1.2.4. Nörotizm

Nörotizm, üzüntüyle karakterize duygusal istikrarsızlığı ifade eder. Nörotizmi yüksek olan bireyler yüksek düzeyde duygusal dengesizliğe sahip, kaygı, depresyon ve öfke gibi olumsuz duyguları yaşamaya daha eğilimli olan kimselerdir (Horzum ve ark., 2017). Nörotik bireyler üzgün, güvensiz, endişeli, huzursuz ve strese daha yatkındır (Costa ve McCrae, 1992). Daha yüksek düzeyde olumsuz duygulanım yaşarlar, başkaları tarafından kolayca sinirlendirilir ve kişilerarası düşmanlık gibi uygunsuz başa çıkma tepkilerine yönelme olasılıkları daha yüksektir (Camps ve ark. 2016) ve dürtüleri kontrol edememe gibi özellikler gösterme eğilimindedirler (Therasa ve Vijayabanu, 2015). Ayrıca nörotik kişiler, kendine acıma, gergin, dokunaklı, dengesiz ve öfkeli olma ile karakterizedir. Dışadönüklüğün aksine, nörotizmi yüksek olan bir birey, düşük stresle baş etme becerisi ile olumsuz olaylardan etkilenmeye eğilimlidir. Ek olarak bu bireyler, anksiyete, depresyon, dürtüsellik, sinirlilik gibi olumsuz duygular yaşamaya ve kendi performansını küçümsemeye yatkındır (Berglund ve ark., 2015; Bakker ve ark. 2006).

1.2.5. Deneyime Açıklık

Deneyime açıklık, aktif bir hayal gücüne, entelektüel merak ve yeni fikirleri dikkate alma ve yeni şeyler denemeye istekli olma eğilimini temsil etmektedir (Costa

ve McCrae, 1992). Ek olarak, deneyime açıklık özgünlük, merak, estetik duyarlılık, hayal gücü, esneklik ve yaratıcılıkla ilişkilendirilir. Deneyime açıklık, bir bireyin kendini geliştirme ve yeni deneyimler yaşama arzusunu ifade eder. Daha açık olan bireyler genellikle yaratıcı, hayalperest, meraklı, dürtüsel ve anlayışlı kişilerdir. Daha az açık olan bireyler entelektüel ilgisizlik ve tekdüzelik ile dar görüşlü olma eğilimindedir (Berglund ve ark., 2015; Glass ve ark., 2013).

1.2.6. Karar Verme ve Kişilik Özellikleri

Araştırmalar göstermektedir ki bireyler arasında gözlemlenen karar verme stilleri kullanımındaki değişimin önemli bir kısmı kişilik özellikleri ile ilişkilendirilmektedir (Bajwa ve ark., 2016; Deniz, 2011; Mehdi ve ark., 2014; Narooi ve Karazee, 2015; Riaz ve ark., 2012). Önceki çalışmaları (Narooi ve Karazee, 2015; Wood, 2012; Riaz ve ark., 2012) destekler nitelikte, Bayram ve Aydemir, (2017) dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özellikleri ile rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri arasında pozitif yönde ilişkiler raporlarken, bu kişilik özellikleri ve kaçınan karar verme stili arasında negatif ilişkiler bildirmiştir. Ayrıca, yumuşak başlılık kişilik özelliği ile rasyonel, sezgisel ve bağımlı karar verme arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler ve kendiliğinden-anlık karar verme ile negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Bayram ve Aydemir, 2017; Riaz ve ark., 2012; Wood, 2012). Bunlara ek olarak, özdenetim ile rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri arasında pozitif, kaçınan ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasında negatif ilişki bulgulanmıştır (Juanchich, 2016; Wood, 2012; Ülgen ve ark. 2016). Son olarak, bazı çalışmalar (Ülgen ve ark., 2016; Bayram ve Aydemir, 2017) nörotik kişilik ile bağımlı ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulmuşken, diğer çalışmalar (Riaz ve ark. 2012; Wood, 2012) yalnızca bağımlı karar verme ve nörotik kişilik arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki raporlamıştır.

1.3. SÜREKLİ KAYGI

Bireylerin karar verme süreçlerini etkileyen bir diğer faktör ise sürekli kaygı düzeyleridir (Miu ve ark., 2008; Werner ve ark., 2009). Kaygı, günlük hayatımızın düzenini sürdürmede oldukça önemli olan bir duygudur. Evrimsel bakış açısına göre, kaygı uyarlanabilir ve potansiyel bir tehdit edici uyaran veya durumun hızlı ve doğru

bir şekilde tespit edilmesini sağlayarak hayatta kalmaya hizmet etmektedir (Zhang ve ark., 2015). Bununla birlikte, kaygı düzeyi birçok bilişsel ve psikolojik süreçleri başarılı bir şekilde sürdürebilmek için önemli bir dengeyi sağlamak durumundadır. Kaygı sisteminin uygunsuz aktivasyonu kaygı bozukluğu veya diğer psikiyatrik bozukluklarla (Mathews ve MacLeod, 2005) ve bilişsel performanslardaki bozulmalarla sonuçlanabilir (Visu-Petra ve ark., 2012; Kindt ve Soeter, 2014; Qi ve ark., 2014).

Bireylerin kaygı seviyesinin kişilik özellikleriyle olan ilişkisine bakan çalışmalar bazı anlamlı ilişkiler raporlamışlardır. Bu çalışmalarda, Fan (2020) kaygı ve özdenetim arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu ve kaygı düzeyindeki değişimin kısmi bir miktarının özdenetim ve dışadönüklük üzerindeki değişim ile açıklanabileceğini göstermiştir. Buna ek olarak, Karsten ve arkadaşları (2012) anksiyete bozukluklarının nörotik kişilik üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Son olarak, Liu ve arkadaşları (2023) nörotiklik, özdenetimlilik ve yumuşak başlılığın üniversite öğrencilerinin kaygılarını anlamlı düzeyde yordadığını bulmuşlardır.

Kaygının kişilik özellikleri (Fan, 2020; Karsten ve ark., 2012) ve karar verme stilleriyle (Miu ve ark. 2008; Werner ve ark. 2009) olan ilişkileri düşünüldüğünde, kaygının doğrudan veya kişilik özellikleri üzerinden dolaylı bir şekilde karar verme stilleri üzerinde etkili olabileceği düşünülebilir. Bu öneri farklı çalışmalarda test edilmiş ve sürekli kaygı düzeyi ve karar verme süreçleri arasında bir ilişki olduğu bildirilmiştir (de Visser ve ark., 2010; Miu ve ark., 2008; Polat ve ark, 2019; Werner ve ark., 2009).

Bununla beraber, belirtilmesi gereken bir diğer husus ise kaygının karar verme stillerine olan etkisine bakan çalışmaların kısıtlılığıdır. Bu alanda yapılan birçok çalışma karar verme stillerinden ziyade karar verme performansını ele almış ve nöropsikolojik testler ile kaygının karar verme süreçlerine olan etkisine bakılmıştır. Bu çalışmalardan biri Zhang ve arkadaşları (2015) tarafından sürekli kaygı düzeyinin belirsizlik ve risk altındaki karar verme süreçlerine etkisini ölçmek amacıyla yapılmıştır. Yüksek ve düşük kaygı düzeyine sahip katılımcıların, orta düzeyde kaygı seviyesine sahip katılımcılardan daha kötü performans gösterdiği bulunmuştur. Bu bulgu optimal seviyedeki kaygının karar verme süreçlerini olumlu olarak etkilediği fikrini desteklemektedir.

Bilişsel psikoloji alanyazınında, depresyon ve kaygının bilişsel işlemeyi ve sonraki davranışı çeşitli yönlerden etkilediğine ilişkin araştırmalar, duygulanım ve karar verme arasındaki öngörülen ilişkiyi desteklemektedir (Abramson ve ark., 2005; Alloy ve ark., 2000; Borkovec, 1994). Polat ve arkadaşları (2019) kaygının bağımsız karar vermeyi olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Öte yandan, Schoemaker (2010) kaygı düzeyleri ve karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkiler bulamamıştır; ancak kaygının, depresyon ve rasyonel karar verme stili arasındaki ilişkide bir aracı görevi olduğunu bulmuşlardır. Bu çelişkili ve kısıtlı bulgulara karşın kaygının üç temel bileşeni olan belirsizliğe tahammülsüzlük, bilişsel kaçınma ve gelecekle ilgili tehdit ilişkili bilişlerin kaçınmacı davranışla olan ilişkisi (Borkovec, 1994; Roemer ve Orsillo, 2002) kaygının öncelik kaçınan ve bağımlı karar verme stilleri olmak üzere karar verme stilleri ile ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

1.4. META-DUYGU ÖZELLİKLERİ

Araştırma kapsamında ele alınacak bir diğer kavram ise meta-duygu özellikleridir. Meta-duygu özellikleri, bireyin kendi duygularına dikkat etmesine ilişkin verdiği önem; kişinin kendi duygularını anlama kapasitesi ve olumsuz duygusal durumları düzenleme ve olumlu olanları sürdürme yeteneği olarak tanımlanabilir (Salovey ve ark., 1995). Geleneksel olarak, duygusal süreçlerle ilgili bu inançlar, Meta-duygu Özellikleri Ölçeği ile değerlendirilir (TMMS; Salovey ve ark. 1995). Bu ölçek, insanların duygu ve duygu durumlarına dikkat etme, ayırt etme ve onarma yeteneklerine ilişkin inançlarındaki bireysel farklılıkları değerlendirmek için kullanılmaktadır. Bu öz bildirimsel ölçek duygusal dikkat, duygusal netlik ve duygusal onarım olarak üç temel boyuttan oluşmaktadır.

Duygusal dikkat, duygu duruma ve duygulara odaklanma yeteneği olarak tanımlanırken; duygusal netlik, duygu durumunu açıkça tecrübe etme ve ayırt etme becerisi olarak tanımlanır ve son olarak, duygusal onarım ise duygu durumu düzenleme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Salovey ve ark. 1995). Bu ölçek aynı zamanda, duygusal işleme kapasitesinin öznel bir göstergesi olduğu için algılanan duygusal zeka (EI) düzeyi için de bir örnek olarak kabul edilir (Salovey ve ark., 2002). Bu duygusal becerilere ilişkin yapılandırılmış ilerleme, önce duygusal bilginin algılanmasını, ardından bu bilginin varlığının farkında olmayı ve ardından anlaşılın

bilginin değerlendirilip ona uygun olarak hareket edilmesi ve davranışını duygusal bilgilere göre düzenlenmesi süreçlerini kapsamaktadır (Snchez-lvarez ve ark., 2009).

1.4.1. Meta-Duygu zellikleri ve Kişilik Tipleri

İlgili alanyazında meta-duygu özellikleri ile kişilik özellikleri arasında ilişkiler bulan birçok makale bulunmaktadır. Law ve ark. (2004), duygusal dikkatin nörotizm, dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetim ve deneyime açıklık ile, duygusal netliğin deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve dışadönüklük ile ve duygusal onarımın özdenetim, nörotizm, dışadönüklük, yumuşak başlılık ve açıklık ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Salovey ve ark. (1995), nrotizmin duygusal dikkat ile pozitif, duygusal netlikle negatif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu bulgu, nörotik bireylerde duygu durumunu açıkça ayırt edip deneyimleyememe ancak fazlaca duygularına yöneltilmiş dikkat şeklinde yorumlanarak mevcut kişilik özellikleri ile uyumlu olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, Davies ve ark. (1998) ise dışadnklğin duygusal onarım ile pozitif yönde ilişkili olduğunu ve nrotizmin duygusal netlik ve duygusal onarım ile negatif yönde ilişkisi olduğunu bildirmiştir. Başka bir çalışmalarında ise (Davies ve ark., 1998), meta-duygu durumu deneyiminin bir bütün olarak deneyime açıklık, yumuşak başlılık, özdenetim ve dışadönüklük ile pozitif ve nörotizm ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Wong ve ark., (2007), duygusal dikkatin, yumuşak başlılık, deneyime açıklık ve ntizim ile pozitif yönde, ancak özdenetim ile negatif ilişki içinde olduğunu, duygusal netliğin, yumuşak başlılık, dışadönüklük ve özdenetim ile pozitif olarak, ancak nörotizm ile negatif olarak ilişki gösterdiğini bulmuştur. Son olarak duygusal onarımın yumuşak başlılık, dışadönüklük ve özdenetim ile pozitif olarak ilişkili, ancak nörotizm ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir.

Özetle, tüm bu bulgular, duygusal dikkatin nörotizm, yumuşakbaşlılık ve deneyime açıklık ile pozitif yönde anlamlı ilişkilere sahipken, özdenetim ile negatif yönde bir ilişkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca, duygusal netlik ve yumuşakbaşlılık, dışadönüklük ve özdenetim arasında pozitif ilişkiler varken, nörotizm arasında negatif ilişki gözlenmiştir. Son olarak da, duygusal onarım ve

yumuşakbaşlılık, dışadönüklük, özdenetim arasında pozitif ilişkiler gözlenirken, nörotizm arasında negatif ilişki olduğu gözlenmiştir.

1.4.2. Meta-Duygu Özellikleri ve Kaygı Düzeyi

Wong ve arkadaşları (2007) sürekli kaygı düzeylerinin meta-duygu özellikleri ve kişilik tipleri ile ilişkisini incelemiş ve sürekli kaygının duygusal onarım, duygusal netlik, dışadönüklük, yumuşak başlılık ve özdenetim ile negatif yönde, ancak nörotizm ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu bulgu, meta-duygu özelliklerinden duygusal netlik ve duygusal onarımın sürekli kaygı düzeyiyle negatif yönde ilişkili olduğu gösteren diğer çalışmalarla da tutarlıdır (Ghorbani ve ark. 2002; Salovey ve ark., 1995).

Martínez-Monteagudo ve arkadaşları (2019), meta-duygu özellikleri ile kaygı ve depresyonun ilişkili olduğunu belirterek yüksek duygusal dikkate ve düşük duygusal onarım yeteneğine sahip grup ile düşük duygusal zekâ (düşük duygusal dikkat, netlik ve onarım) düzeyine sahip grubun kaygı, depresyon ve stres düzeylerinin daha yüksek olduğunu bularak, duygusal dikkatin kaygı, depresyon ve stres düzeyi üzerindeki önemini göstermiştir.

1.5. Mevcut Çalışma

Tüm bu bulgular ışığında, meta-duygu özelliklerinin bireylerin sürekli kaygı düzeyleri ve kişilik özellikleriyle ilişkili olduğunu belirtebiliriz. Bildiğimiz kadarıyla, daha önce meta-duygu özelliklerinin kişilerin yerleşik karar verme stilleriyle ilişkisini inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca, sürekli kaygı düzeyi ile performanstan bağımsız bireylerin benimsediği genel karar verme stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma sayısı da oldukça sınırlıdır. Bu anlamda ilgili alanyazına dayanarak, bu araştırmanın amacı karar verme stillerini etkileyen olası faktörler olarak bireylerin kişilik özellikleri, sürekli kaygı düzeyleri ve meta-duygu özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu çalışma kapsamında, bu kavramların birbiriyle ilişkisi ve bireyler tarafından yerleşik olarak kullanılan karar verme stillerindeki değişimin ne kadarının kişilik özellikleri, sürekli kaygı düzeyi ve meta-duygu özelliklerindeki değişim tarafından açıklandığını incelemek hedeflenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Rastgele örnekleme yöntemiyle mevcut çalışmaya 18-44 yaş arası 298 katılımcı katılmıştır. Çalışmanın tüm aşamalarını tamamlamalarına rağmen araştırmanın dışlama kriterleri içerisinde yer alan psikiatrik tanıya sahip olmaları gerekçesiyle depresyon, panik atak, kaygı bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite, travma sonrası stres bozukluğu ve epilepsi tanılı 18 katılımcıya ve sık sık bilinç ve hafıza kaybı yaşadığını belirten iki katılımcıya ait veri değerlendirmeye alınmamıştır. Bunların dışında, meta-duygu özellikleri ve karar verme stilleri puanlarında normal dağılımın çok uzağında bulunan beş katılımcının verisi analize dahil edilmemiştir. Sonuç olarak, analize dahil edilen 273 katılımcınının tümünü en az lise mezunu, herhangi bir psikiyatrik tanıya ve alkol madde bağımlılığına sahip olmayan bireyler oluşturmaktadır. Örnekleme Beykoz Üniversitesi öğrencileri aracılığıyla ulaşılmıştır. Katılımcıların 215’u (%78.8) kadın, 58’i (%21.2) erkektir. Örnekleme ait yaş, ilköğretim dahil kaç sene eğitim gördüğü ve genel sağlık durumu memnuniyeti Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Tanımlayıcı İstatistiksel Veriler

	<i>N</i>	En az	En çok	Ortalama	Standart Sapma
Yaş	273	18	44	22.48	4.41
Eğitim	273	13	37	15.45	2.39
Sağlık	273	2	5	4.01	.68

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, ana dil, ilkokuldan beri toplam kaç yıl okuduğu, herhangi bir fizyolojik ya da psikolojik rahatsızlığı olup olmadığı, düzenli olarak ilaç kullanılıp kullanmadığı, bilinç kaybı yaşayıp yaşamadığı ve genel olarak sağlık durumlarından ne derece memnun olduğu bilgisini topladığımız bir demografik bilgi formu (Ek 1) kullanılmıştır.

2.2.2. Karar Verme Stilleri Ölçeği

Katılımcıların karar verme stillerini açısından profillerinin belirlenmesinde karar verme stilleri ölçeği (Ek 2) kullanılmıştır. Ölçek sonuçları her bir karar verme stilinin katılımcı tarafından ne derece kullanıldığını göstermektedir. Karar verme stilleri ölçeği ilk olarak Scott ve Bruce (1995) tarafından bireylerin karar verme stillerini değerlendirmek için oluşturulmuştur. Ölçek rasyonel, sezgisel, bağımlı, kaçınan ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri olarak beş alt boyuta sahiptir. Her bir alt boyuta ait 5 maddenin bulunduğu ölçek, 25 maddelik beşli Likert tipi bir ölçektir.

Güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları sonucunda ölçeğin kullanım için elverişli psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Karar verme stilleri değerlendirmesinde yaygın olarak kullanılan bu ölçek Taşdelen-Karkçay (2001) tarafından Türkçe'ye adapte edilmiştir. Güvenilirlik ve geçerlik çalışması sırasında ölçekteki bir madde faktör yapısını bozması sebebiyle ölçekten çıkarılmıştır. Yirmi dört maddelik tüm ölçeğin iç tutarlık alfa değeri .74 olmak üzere alt boyutlarına ait Cronbach alfa değerleri .74-.79 arasında değişmektedir. Her bir alt boyutta alınan yüksek puanlar o karar verme stiline ilişkin yüksek yönelimi temsil etmektedir. “Mantıklı ve sistematik bir yolla karar veririm.”, “Karar verirken belirli bir amaca yönelik değişik seçenekleri göz önünde bulundururum.”, “Kararlarımı verirken içgüdülerime güvenirim.”, “Önemli kararlar alırken başkalarının yardımına sık sık ihtiyaç duyarım.”, “Mümkün olduğunca kararlarımı ertelerim.” şeklinde verilen maddeler “1” “Kesinlikle katılmıyorum”, “5” kesinlikle katılıyorum” şeklinde Likert olarak değerlendirilmiştir.

2.2.3. Beş Faktör Kişilik Ölçeği

Katılımcıların sahip olduğu kişilik özellikleri açısından değerlendirilmesinde beş faktörlü kişilik ölçeği (Ek 3) kullanılmıştır. Ölçek sonuçları her bir katılımcının farklı kişilik özelliklerine ne derece sahip olduğunu göstermektedir. Bu ölçek ilk olarak Rammstedt ve John (2007) tarafından geliştirilmiştir. On maddenin bulunduğu ölçek beşli Likert tipi bir ölçektir. Dışadönüklük, yumuşak başlılık, özdenetim, nörotizm ve deneyime açıklık olarak ölçeğin beş alt boyutu bulunmaktadır. Kişilik modelleri arasında en yaygın olarak kabul edilen beş faktörlü kişilik modeli için yaygın olarak kullanılan bu ölçeğin psikometrik özellikleri iyidir. Horzum ve arkadaşları (2017) tarafından Türkçe'ye adapte edilen ölçeğin iç tutarlılığına ait Cronbach alfa değerleri .81 ile .90 arasında değişmektedir. “Kendimi dışa dönük, sosyal biri olarak görüyorum.”, “Kendimi rahat ve stresle başa çıkabilen biri olarak görüyorum.” ve “Kendimi yaratıcı biri olarak görüyorum.” gibi maddeler “1” “Kesinlikle katılmıyorum”, “5” kesinlikle katılıyorum” şeklinde Likert olarak değerlendirilmektedir.

2.2.4. Sürekli Kaygı Düzeyi Ölçeği (STAI)

Bireylerin sürekli kaygı düzeylerini belirlemek için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nin sürekli kaygı alt ölçeği (Ek 4) kullanılmıştır. İlk olarak Speiberger ve ark. (1970) tarafından geliştirilen ölçek Öner ve Le Compte (1983) tarafından Türkçe'ye adapte edilmiştir. Sürekli kaygı alt boyutuna ait olarak 20 maddenin bulunduğu ölçek en yaygın olarak kullanılan kaygı düzeyi belirleme ölçeğidir. Test tekrar test güvenilirliği yöntemiyle Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu .71-.86 arasında bulunan ve Kuder Richardson 20 formülüyle hesaplanan iç tutarlılık ve test homejenliği .94-.96 arasında bulunan ölçeğin yapı ve ölçüt bağımlı geçerliliği ile de elverişli psikometrik özelliklere sahip olduğu görülmüştür. “Başkaları kadar mutlu olmak isterim.”, “Genellikle sakin, kendine hakim ve soğuk kanlıyım.” ve “Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim.” gibi maddeler “1” hemen hiçbir zaman “5” Her zaman olacak şekilde Likert olarak değerlendirilir.

2.2.5. Meta-duygu Özellikleri Ölçeği

Bireylerin meta-duygu özelliklerini değerlendirmek için Meta-duygu özellikleri ölçeği (Ek 5) kullanılmıştır. İlk olarak Salovey ve ark. (1995) tarafından beşli Likert tipi bir ölçek olarak geliştirilmiştir. Duygusal dikkat, netlik ve onarım olarak üç alt boyuta sahip olan ölçeğin 30 maddesi bulunmaktadır. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa seviyeleri .86, .87 ve .82 şeklindedir. Ölçeğin Türkçe adaptasyonu Kavcıoğlu (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin adaptasyon formunun da Cronbach alfa katsayısı .84, .75., .78 şeklindedir. Alt boyutlara ait yüksek skorlar o duygusal özelliğe ilişkin yüksek düzeyleri belirtmektedir. Tüm ölçeğe ait yüksek puanlar ise yüksek duygusal zekâ algısına işaret etmektedir. “Ne kadar kötü hissedersen hissedeyim, iyi şeyler düşünmeye çalışırım.”, “Eğer insanlar daha az hissedip, daha çok düşünseler daha iyi durumda olurlar.” ve “Bir konu hakkındaki hislerimin çoğunlukla farkındayım.” şeklindeki maddelere “1” kesinlikle katılmıyorum “5” Tamamen katılıyorum olarak Likert tipinde derecelendirilir.

2.3. İşlem

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’ndan onaylanan çalışma, araştırmacının kişisel imkanları dahilinde öğrencilere iletilmiştir. Türkiye’nin farklı illerinde üniversite öğrencisi olarak öğrenim görmekte olan öğrencilere iletilen ölçek, bu öğrenciler ve yakın çevreleri tarafından çevrimiçi olarak doldurulmuştur. Toplamda 12 dakika kadar süren ankete öğrencilerin katılımını teşvik etmek amacıyla bonus puan verilmiştir. Bilgilendirilmiş onam formunu okunup onaylanmasının ardından katılımcılar sırasıyla, demografik bilgi formu, Meta-duygu Özellikleri Ölçeği, Karar Verme Stilleri Ölçeği, Sürekli Kaygı Envanteri ve Beş Faktör Kişilik Ölçeğini doldurmuştur. Tüm veri toplama aşaması yaklaşık iki ay sürmüştür. Katılımcılardan toplanan veriler son aşamada Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 27 programı ile analiz edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölümde 273 katılımcıdan elde edilen veriler hipotezler çerçevesinde Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) 27 programı ile anlamlılık seviyesi 0.05 kullanılarak analiz edilmiştir.

3.1. İLİŞKİSEL ANALİZLER

Bu bölümde değişkenler arası korelasyonel ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı ile değerlendirilmiştir.

3.1.1. Karar Verme Stilleri

Her katılımcının her bir karar verme stilini ne derece kullandıklarına dair yaptıkları değerlendirmeler sonucunda her bir karar verme stilinin bir diğeriyle olan ilişkisi analiz edilmiştir. Yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon değeri hesaplamaları sonuçlarına göre, kaçınan karar verme stili ile rasyonel karar verme arasında negatif yönde, $r = -.28, p < .05$, kendiliğinden, $r = .29, p < .05$ ve bağımlı $r = .25, p < .05$, karar verme stilleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Buna ek olarak, sezgisel karar verme stili ile kendiliğinden-anlık, $r = .25, p < .05$ ve bağımlı, $r = .19, p < .05$ karar verme arasında anlamlı pozitif ve rasyonel karar verme stili ile kendiliğinden karar verme arasında, $r = -.34, p < .05$, negatif yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Diğer ilişkiler arasında anlamlı değerlere rastlanmamıştır, $p > .05$ (Bkz. Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Karar verme stillerinin arasındaki ilişkiler (n=273)

	Sezgisel KV	Bağımlı KV	Kaçınan KV	Kendiliğinden-anlık KV
Rasyonel KV	.01	.03	-.28*	-.34*
Sezgisel KV		.19*	-.02	.25*
Bağımlı KV			.25*	-.03
Kaçınan KV				.29*

3.1.1.1. Karar Verme Stilleri ve Kişilik Özellikleri

Karar verme stilleri ve katılımcıların kişilik özelliklerine ilişkin yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon değeri hesaplamaları sonuçlarına göre, rasyonel karar verme ve özdenetimlilik kişilik özelliği arasında, $r = .22, p < .05$, sezgisel karar verme ve dışadönüklük, $r = .17, p < .05$, deneyime açıklık, $r = .15, p < .05$, kişilik özellikleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler görülmüştür. Ayrıca, bağımlı karar verme stili ile yumuşak başlılık, $r = .12, p < .05$, arasında pozitif ve özdenetimlilik, $r = -.18, p < .05$, arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Son olarak, kaçınan karar verme stili ve dışadönüklük, $r = -.27, p < .05$, yumuşak başlılık, $r = -.13, p < .05$, özdenetimlilik, $r = -.37, p < .05$ arasında negatif, nörotiklik, $r = .19, p < .05$ arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Kendiliğinden karar verme stili ve kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır. Her bir karar verme stili ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Karar verme stilleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler (n=273)

	Dışadönüklük	Yumuşakbaşlılık	Özdenetimlilik	Nörotiklik	Deneyime açıklık
Rasyonel KV	.11	.07	.22*	-.10	.00
Sezgisel KV	.17*	.09	.08	-.04	.15*
Bağımlı KV	-.07	.12*	-.18*	.11	-.02
Kaçınan KV	-.27*	-.13*	-.37*	.19*	-.09
Kendiliğinden- Anlık KV	.07	-.03	-.02	.07	.03

3.1.1.2. Karar Verme Stilleri ve Sürekli Kaygı Düzeyi

Karar verme stilleri ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkileri görebilmek için Pearson momentler çarpımı korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Bireylerin sürekli kaygı düzeyleri ile kaçınan, $r = .49, p < .05$, ve bağımlı, $r = .16, p < .05$, karar verme stilleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Ayrıca, sürekli kaygı düzeyi ve rasyonel karar verme stili arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür, $r = -.23, p < .05$. Sezgisel ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri arasında anlamlı ilişkiler bulunamamıştır, $p > .05$.

3.1.1.3. Karar Verme Stilleri ve Meta-duygu Özellikleri

Karar verme stilleri ve meta-duygu özelliklerine ilişkin yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon değeri hesaplamaları sonuçlarına göre, rasyonel karar verme stili ile duygusal zeka, $r = .12, p < .05$, duygusal netlik, $r = .24, p < .05$, ve duygusal onarım $r = .13$, arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler görülmüştür. Sezgisel karar verme stili ile duygusal zeka, $r = .15, p < .05$, duygusal netlik, $r = .17, p < .05$, ve duygusal onarım, $r = .19, p < .05$, arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca, bağımlı karar verme stili ile duygusal zeka, $r = .12, p < .05$, ve duygusal onarım, $r = .17, p < .05$, arasında da pozitif yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Son olarak, kaçınan karar verme stili ile duygusal zeka, $r = .13, p < .05$, duygusal dikkat, $r = .22, p < .05$, ve kendiliğinden-anlık karar verme stili ile duygusal dikkat $r = .16, p < .05$, arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Her bir karar verme stili ve meta-duygu özellikleri arasındaki ilişki Tablo 3.3’de verilmiştir.

Tablo 3.3. Karar verme stilleri ve meta-duygu özellikleri arasındaki ilişkiler (n=273)

	Duygusal Zeka	Netlik	Dikkat	Onarım
Rasyonel KV	.12*	.24*	-.04	.13*
Sezgisel KV	.15*	.17*	.01	.19*
Bağımlı KV	.12*	.11	.01	.17*
Kaçınan KV	.13*	-.01	.22*	-.02
Kendiliğinden Anlık KV	.11	.00	.16*	.01

3.1.2. Kişilik Özellikleri

Her katılımcının farklı kişilik özelliklerine ne derece sahip olduklarına dair yaptıkları değerlendirmeler sonucunda, her bir kişilik özelliğinin bir diğeriyle olan ilişkisi analiz edilmiştir. Yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon değeri hesaplamaları sonuçlarına göre, nörotik kişilik özelliği ile dışadönüklük, $r = -.19, p < .05$, yumuşak başlılık, $r = -.18, p < .05$, özdenetimlilik, $r = -.23, p < .05$, ve deneyime

açıklık, $r = -.23, p < .05$, arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler görülmüştür. Ayrıca, özdenetimlilik ile dışadönüklük, $r = .37, p < .05$, yumuşak başlılık, $r = .16, p < .05$, ve deneyime açıklık, $r = .31, p < .05$, arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler raporlanmıştır. Diğer ilişkiler arasında anlamlı değerlere rastlanmamıştır, $p > .05$ (Bkz. Tablo 3.4).

Tablo 3.4. Kişilik özelliklerinin birbirleri arasındaki ilişkiler (n=273)

	Dışadönüklük	Yumuşak Başlılık	Özdenetimlilik	Nörotiklik
Yumuşak Başlılık	.10			
Özdenetimlilik	.37*	.16*		
Nörotiklik	-.19*	-.18*	-.23*	
Deneyime Açıklık	.07	-.04	.31*	-.23*

3.1.2.1. Kişilik Özellikleri ve Sürekli Kaygı

Kişilik özellikleri ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkileri görebilmek için Pearson momentler çarpımı korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Bireylerin sürekli kaygı düzeyleri ile kişilik özelliklerinden dışadönüklük, $r = -.37, p < .05$, yumuşak başlılık, $r = -.31, p < .05$, özdenetimlilik, $r = -.44, p < .05$, ve deneyime açıklık, $r = -.20, p < .05$, arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Ayrıca, bireylerin sürekli kaygı düzeyleri ve nörotik kişilik özelliği arasında pozitif yönde orta düzeyde güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür, $r = .62, p < .05$.

3.1.2.2. Kişilik ve Meta-duygu Özellikleri

Kişilik ve meta-duygu özelliklerine ilişkin yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon değeri hesaplamaları sonuçlarına göre, dışadönüklük ve duygusal netlik, $r = .15, p < .05$, duygusal onarım, $r = .13, p < .05$, arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler görülmüştür. Yumuşak başlılık kişilik özelliği ile duygusal dikkat

negatif yönde, $r = -.19, p < .05$, ve duygusal onarım pozitif yönde, $r = .12, p < .05$, anlamlı olarak ilişkili bulunmuştur. Ayrıca nörotik kişilik özelliği ile duygusal zeka, $r = -.13, p < .05$, ve duygusal onarım, $r = -.27, p < .05$, arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler raporlanmıştır. Son olarak, deneyime açıklık ve duygusal onarım, $r = .19, p < .05$, arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer ilişkiler arasında anlamlı değerlere rastlanmamıştır, $p > .05$ (Bakınız Tablo 3.5).

Tablo 3.5. Kişilik özellikleri ve meta-duygu özellikleri arasındaki ilişkiler (n=273)

	Duygusal Zeka	Netlik	Dikkat	Onarım
Dışadönüklük	.06	.15*	-.07	.13*
Yumuşak başlılık	-.05	.06	-.19*	.12*
Özdenetimlilik	.05	.06	-.02	.09
Nörotiklik	-.13*	-.06	.00	-.27*
Deneyime Açıklık	.11	.06	.03	.19*

3.1.3. Meta-duygu Özellikleri

Her katılımcının sahip olduğu meta-duygu özelliği ilgili ölçek ile değerlendirilmiştir. Yapılan Pearson momentler çarpımı korelasyon değeri hesaplamaları sonuçlarına göre, duygusal zeka toplam skorunun duygusal netlik, $r = .65, p < .05$, duygusal dikkat, $r = .78, p < .05$ ve duygusal onarım, $r = .57, p < .05$ ile orta-güçlü derecede pozitif yönde anlamlı ilişkiler görülmüştür. Ayrıca, duygusal netlik ve duygusal dikkat, $r = .22, p < .05$, ve duygusal onarım, $r = .26, p < .05$, arasında pozitif yönde zayıf ancak anlamlı ilişkiler bulgulanmıştır. Her bir meta-duygu özelliğinin birbiriyle olan ilişkisi Tablo 3.6'da verilmiştir.

Tablo 3.6. Meta-duygu özellikleri arasındaki ilişkiler (n=273)

	Netlik	Dikkat	Onarım
Duygusal Zeka	.65*	.78*	.57*
Netlik		.22*	.26*
Dikkat			.11

3.1.3.1. Meta Duygu Özellikleri ve Sürekli Kaygı

Meta-duygu özellikleri ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkileri görebilmek için Pearson momentler çarpımı korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Bireylerin sürekli kaygı düzeyleri ile meta-duygu özelliklerinden onarım, $r = -.23$, $p < .05$, arasında negatif yönde anlamlı ve duygusal dikkat arasında pozitif yönde, $r = .13$, $p < .05$, anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Duygusal zekâ ve netlik ile sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır, $p > .05$.

3.2. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ, SÜREKLİ KAYGI DÜZEYİ VE META-DUYGU ÖZELLİKLERİNİN KARAR VERME STİLLERİNİ BELİRLEMEDEKİ ROLÜ

3.2.1. Rasyonel Karar Verme Stili

Rasyonel karar verme stili ile kişilik tipleri, sürekli kaygı düzeyi ve duygusal zekâ bileşenleri arasında bulgularanan ilişkiler yukarıda verilmiştir. Bireylerin yerleşik karar verme stili olarak rasyonel karar verme stilini kullanmalarındaki potansiyel yordayıcıları incelemek için kişilik özellikleri, kaygı düzeyi ve meta-duygu özelliklerine ait değişkenlerle aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Meta-duygu özelliklerinden netlik, sürekli kaygı düzeyi, kişilik tiplerinden özdenetimliliğin dahil edildiği, diğer değişkenlerin hariç tutulduğu çoklu regresyon analizinde rasyonel karar verme stilinin benimsenmesinde bu dört değişkenin anlamlı ancak zayıf yordayıcılar olduğu görülmüştür, $R^2 = .12$, $F(3, 269) = 12.62$, $p < .05$. Tablo 3.7'de görülebileceği gibi, tüm değişimin en büyük kısmı meta-duygu özelliklerinden duygusal netlik tarafından açıklanmaktadır, $R^2 = .06$, $F(1, 271) =$

16.31, $p < .05$. Sonradan eklenen sürekli kaygı, $R^2 = .11$, $F(2, 270) = 16.46$, $p < .05$, modele anlamlı katkı sağlamıştır. Diğer değişkenler çoklu regresyon modeline anlamlı bir katkı sağlamamıştır.

Tablo 3.7. Rasyonel Karar Verme Stiline İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Modeli

Değişken	B	SE B	β	R^2	ΔR^2	P	t
Model 1				.06	.06	<.001	
Constant	14.35	1.70				<.001	8.45
Duygusal Netlik	.22	.05	.24			<.001	4.04
Model 2				.11	.05	<.001	
Constant	17.79	1.87				<.001	9.53
Duygusal Netlik	.21	.05	.23			<.001	4.08
Sürekli Kaygı	-.06	.02	-.23			<.001	-3.97
Model 3				.12	.02	.04	
Constant	15.56	2.13				<.001	7.29
Duygusal Netlik	.21	.05	.23			<.001	3.98
Sürekli Kaygı	-.05	.02	-.17			<.001	-2.66
Özdenetimlilik	.21	.10	.14			<.001	2.12

3.2.2. Sezgisel Karar Verme Stili

Sezgisel karar verme stili ile kişilik tipleri, sürekli kaygı düzeyi ve meta-duygu özellikleri arasında bulgularanan ilişkiler yukarıda verilmiştir. Bireylerin yerleşik karar verme stili olarak sezgisel karar verme stilini kullanmalarındaki potansiyel yordayıcıları incelemek için kişilik özellikleri, kaygı düzeyi ve meta-duygu özelliklerine ait değişkenlerle aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Meta-duygu özelliklerinden duygusal onarım, sürekli kaygı düzeyi, kişilik özelliklerinden dışadönüklük ve deneyime açıklığın dahil edildiği, diğer değişkenlerin hariç tutulduğu çoklu regresyon analizinde sezgisel karar verme stilinin benimsenmesinde bu iki değişkenin anlamlı ancak zayıf yordayıcılar olduğu

görülmüştür, $R^2 = .10$, $F(4, 268) = 7.25$, $p < .05$. Tablo 3.8’de görülebileceği gibi, tüm değişimin en büyük kısmı meta-duygu özelliklerinden duygusal onarım tarafından açıklanmaktadır, $R^2 = .03$, $F(1, 271) = 10.63$, $p < .05$. Modele sırasıyla eklenen dışadönüklük kişilik özelliği, $R^2 = .06$, $F(2, 270) = 8.36$, $p < .05$, sürekli kaygı düzeyi, $R^2 = .07$, $F(3, 269) = 7.73$, $p < .05$, anlamlı katkı sağlamıştır. Diğer değişkenler çoklu regresyon modeline anlamlı bir katkı sağlamamıştır.

Tablo 3.8. Sezgisel Karar Verme Stiline İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Modeli

Değişken	B	SE B	β	R^2	ΔR^2	P	t
Model 1				.04	.04	.001	
Constant	13.61	1.42				<.001	9.62
Duygusal Onarım	.25	.08	.19			.001	3.26
Model 2				.06	.02	.016	
Constant	12.17	1.52				<.001	8.00
Duygusal Onarım	.23	.08	.18			.003	2.96
Dışadönüklük	.26	.11	.15			.016	2.43
Model 3				.08	.02	.014	
Constant	7.56	2.39				.002	3.16
Duygusal Onarım	.27	.08	.21			<.001	3.42
Dışadönüklük	.36	.11	.20			.002	3.17
Sürekli kaygı	.06	.03	.16			.014	2.48
Model 4				.10	.02	.020	
Constant	5.64	2.51				.026	2.25
Duygusal Onarım	.24	.08	.19			.002	3.06
Dışadönüklük	.36	.11	.20			.001	3.23
Sürekli kaygı	.07	.03	.18			.005	2.83
Deneyime açıklık	.28	.12	.14			.020	2.33

3.2.3. Bağımlı Karar Verme Stili

Bağımlı karar verme stili ile kişilik tipleri, sürekli kaygı düzeyi ve meta-duygu özellikleri arasında bulgularan anlamlı ilişkiler yukarıda verilmiştir. Bireylerin yerleşik karar verme stili olarak bağımlı karar verme stilini kullanmalarındaki potansiyel yordayıcıları incelemek için kişilik özellikleri, kaygı düzeyi ve meta-duygu özelliklerine ait değişkenlerle aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Kişilik özelliklerinden özdenetimlilik ve yumuşak başlılık, meta duygu özelliklerinden duygusal onarım ve sürekli kaygı düzeyinin dahil edildiği, diğer değişkenlerin hariç tutulduğu çoklu regresyon analizinde bağımlı karar verme stilinin benimsenmesinde bu üç değişkenin zayıf düzeyde anlamlı yordayıcılar olduğu görülmüştür, $R^2 = .11$, $F(4, 268) = 8.63$, $p < .05$. Tablo 3.9'de görülebileceği gibi, tüm değişimin en büyük kısmı kişilik özelliklerinden özdenetimlilik tarafından açıklanmaktadır, $R^2 = .03$, $F(1, 271) = 8.63$, $p < .05$. Modele sırasıyla eklenen meta-duygu özelliklerinden duygusal onarım, $R^2 = .07$, $F(2, 270) = 9.57$, $p < .05$, ve kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık da, $R^2 = .08$, $F(3, 269) = 8.22$, $p < .05$, anlamlı katkı sağlamıştır. Diğer değişkenler çoklu regresyon modeline anlamlı bir katkı sağlamamıştır.

Tablo 3.9. Bağımlı Karar Verme Stiline İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Modeli

Değişken	B	SE B	β	R ²	ΔR^2	P	t
Model 1				.03	.03	.004	
Constant	16.99	.86				<.001	19.84
Özdenetimlilik	-.33	.11	-.18			.004	-2.94
Model 2				.07	.04	<.001	
Constant	13.37	1.41				<.001	9.48
Özdenetimlilik	-.36	.11	-.19			.001	-3.26
Duygusal Onarım	.21	.07	.19			.002	3.20
Model 3				.08	.02	.023	
Constant	11.39	1.65				<.001	6.92
Özdenetimlilik	-.39	.11	-.21			<.001	-3.58
Duygusal Onarım	.20	.07	.17			.003	2.95
Yumuşak başlılık	.32	.14	.14			.023	2.29
Model 4				.11	.03	.003	
Constant	5.10	2.64				.054	1.93
Özdenetimlilik	-.25	.12	-.13			.039	-2.07
Duygusal Onarım	.24	.07	.21			<.001	3.52
Yumuşak başlılık	.44	.15	.18			.003	3.02
Sürekli kaygı	.07	.02	.21			.003	3.02

3.2.4. Kaçınan Karar Verme Stili

Kaçınan karar verme stili ile kişilik tipleri, sürekli kaygı düzeyi ve meta-duygu özellikleri arasında bulgularanan anlamlı ilişkiler yukarıda verilmiştir. Bireylerin yerleşik karar verme stili olarak kaçınan karar verme stilini kullanmalarındaki potansiyel yordayıcıları incelemek için kişilik özellikleri, kaygı düzeyi ve meta-duygu özelliklerine ait değişkenlerle aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Sürekli kaygı düzeyi, meta-duygu özelliklerinden dikkat, kişilik özelliklerinden özdenetimlilik ve nörotikliğin dahil edildiği, diğer değişkenlerin hariç tutulduğu çoklu regresyon analizinde kaçınan karar verme stilinin benimsenmesinde

bu üç değişkenin güçlü düzeyde anlamlı yordayıcılar olduğu görülmüştür, $R^2 = .31$, $F(4, 268) = 30.31$, $p < .05$. Tablo 3.10'de görülebileceği gibi, tüm değişimin en büyük kısmı sürekli kaygı düzeyindeki değişim tarafından açıklanmaktadır, $R^2 = .24$, $F(1, 271) = 85.08$, $p < .05$. Modele sırasıyla eklenen kişilik özelliklerinden özdenetimlilik, $R^2 = .27$, $F(2, 270) = 49.84$, $p < .05$, ve meta-duygu özelliklerinden duygusal dikkat de, $R^2 = .30$, $F(3, 269) = 37.74$, $p < .05$ anlamlı katkılar sağlamıştır. Diğer değişkenler çoklu regresyon modeline anlamlı bir katkı sağlamamıştır.

Tablo 3.10. Kaçınan Karar Verme Stiline İlişkin Çok Değişkenli Regresyon Modeli

Değişken	B	SE B	B	R ²	ΔR ²	p	t
Model 1				.24	.24	<.001	
Constant	-.89	1.33				.507	-.66
Sürekli kaygı	.23	.03	.49			<.001	-9.22
Model 2				.27	.03	<.001	
Constant	5.06	2.20				.022	2.30
Sürekli kaygı	.19	.03	.40			<.001	6.96
Özdenetimlilik	-.51	.15	-.20			<.001	-3.37
Model 3				.30	.03	.002	
Constant	-.07	2.70				.978	-.03
Sürekli kaygı	.18	.03	.38			<.001	6.57
Özdenetimlilik	-.53	.15	-.20			<.001	-3.57
Dikkat	.16	.05	.17			.002	3.19
Model 4				.31	.02	.016	
Constant	.02	2.67				.995	.01
Sürekli kaygı	.23	.03	.48			<.001	6.76
Özdenetimlilik	-.51	.15	-.19			<.001	-3.43
Dikkat	.15	.05	.15			.003	2.95
Nörotiklik	-.40	.17	-.16			.016	-2.43

3.2.5. Kendiliğinden- Anlık Karar Verme Stili

Kendiliğinden-anlık karar verme stili ile kişilik tipleri, sürekli kaygı düzeyi ve meta-duygu özellikleri arasında bulgularan anlamlı ilişkiler yukarıda verilmiştir. Bireylerin yerleşik karar verme stili olarak kendiliğinden-anlık karar verme stilini kullanmalarındaki potansiyel yordayıcıları incelemek için kişilik özellikleri, kaygı düzeyi ve meta-duygu özelliklerine ait değişkenlerle aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Yalnızca meta-duygu özelliklerinden duygusal dikkat çoklu regresyon analizinde kendiliğinden-anlık karar verme stilinin benimsenmesinde ihmal edilebilecek kadar zayıf ancak anlamlı bir yordayıcı olarak değerlendirilmiştir, $R^2 = .03$, $F(1, 271) = 7.31$, $p < .05$. Diğer tüm değişkenler aşamalı çoklu regresyon modeline anlamlı bir katkı sağlamamıştır.

SONUÇ

Bireylerin benimsemiş olduğu karar verme stillerindeki değişimin ne kadarının kişilik özellikleri, sürekli kaygı düzeyi ve meta-duygu özellikleri tarafından açıklandığını incelemek üzerine tasarlanmış bu çalışmanın alanyazına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Karar verme stilleri ve kişilik özellikleri arasında daha önceki alanyazın ile tutarlı bir şekilde (Bayram ve Aydemir, 2017; Narooi ve Karazee, 2015; Wood, 2012; Riaz ve ark., 2012), mevcut çalışmada rasyonel karar verme ile özdenetimlilik, sezgisel karar verme ile dışadönüklük ve deneyime açıklık ve bağımlı karar verme ile yumuşak başlılık arasında pozitif yönde anlamlı, kaçınan karar verme ile dışadönüklük ve kaçınan karar verme stili ile dışadönüklük ve özdenetimlilik arasında arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu gösterilmiştir. Öte yandan, mevcut çalışma bu çalışmalarda raporlanan bazı anlamlı ilişkileri tekrarlayamamıştır. Bunun yerine, önceki çalışmalarda gözlemlenmeyen yeni anlamlı ilişkiler ortaya koymuştur.

Bunlardan biri bağımlı karar verme stili ve özdenetimlilik arasında negatif yönde görülmüştür. Özdenetimlilik kişilik özelliği açısından baskın kişilerin öz kontrol becerilerinin yüksek olduğu, sorumluluk sahibi, öz disiplin ve yeterlilik açısından yetkin kimseler olduğu düşünüldüğünde, bu kişilerin bir diğer kişi veya kişilere bağımlı olarak karar verme süreçlerinde sorumluluk almaktan kaçınma ve analiz etmeden kabul etme şeklindeki davranışları benimsemekten kaçınması beklenebilir. Bu anlamda, gözlenen bu bulgu alanyazın ile uyumlu görülen yeni bir bulgu olarak değerlendirilmelidir. Bir diğeri yeni bulgu ise kaçınan karar verme stili ile yumuşak başlılık arasında negatif ve nörotiklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki şeklindedir. Yumuşak başlılık kişilik özelliği yüksek olan kişiler işbirlikçi, sosyal ve uyumlu kişiler olarak bilinirler, bu kişilerin karar vermektan kaçınma tipindeki davranışlarda bulunmaması da yine mevcut alanyazın çerçevesinde açıklanabilir bir noktada bulunmaktadır. Öte yandan, duygusal sabitliği bulunmayan, güvensiz, endişe

ve strese yatkın, sosyal açıdan uyumsuz ve stresle baş etme becerisi düşük kişiler olarak nörotik kişilerin karar vermekten kaçınma tipindeki davranışlar sergilemesi oldukça olasıdır. Önceki çalışmaların sonuçlarıyla oldukça uyumlu olan bu yeni bulgu alanyazına önemli bir katkı sağlamıştır.

Karar verme stilleri ve bireylerin sürekli kaygı düzeyleri arasında yapılan araştırmalarının sınırlılığına rağmen önceki çalışmaların (Borkovec, 1994; Roemer ve Orsillo, 2002; Schoemakaer, 2010) önerisi ile uyumlu bir şekilde, bildiğimiz kadarıyla ilk kez mevcut çalışmada kaçınan, bağımlı ve rasyonel karar verme stilleri ile sürekli kaygı düzeyi arasında anlamlı ilişkiler olduğu raporlanmıştır. Bu bulgular ışığında, bireylerin kaygı düzeyi arttıkça karar vermekten kaçınma ya da diğerlerine bağımlı olma şeklinde davranışlar sergilediği ve kaygı düzeyi azaldıkça daha gerçekçi muhakeme ve stratejiler ile karar verme sürecini yönettikleri şeklinde bir çıkarım yapmak mümkündür. Bu araştırmanın yerleşik karar verme stilleri ve sürekli kaygı düzeyi arasında, kaygının teorik ve işlevsel doğası sebebiyle beklenen ilişkiyi gösterme noktasında alanyazına önemli bir katkı sağladığı düşünülmektedir.

Bireylerin kaygı düzeyi ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler noktasında, mevcut çalışma önceki çalışmalarla uyumlu olarak (Fan, 2020; Liu ve ark., 2023), sürekli kaygı düzeyi ile nörotik kişilik özelliği arasında güçlü, özdenetimlilik, dışadönüklük ve yumuşak başlılık kişilik özellikleri arasında orta düzeyde güçlü ilişkiler ortaya koymuştur. Bunlara ek olarak, daha önceden raporlanmayan ancak zayıf da olsa anlamlı bir şekilde deneyime açıklık ile kaygı arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yeni deneyime açık olmanın yüksek düzeyde belirsizliğe tahammül gerektirdiği düşünüldüğünde, sürekli kaygı düzeyi yüksek bireylerin düşük belirsizliğe tahammül yeteneği ile deneyime açık kimseler olmadığı düşünülebilir. Yine de bu bulgunun sonraki çalışmalarda tekrarlanması oldukça faydalı olacaktır.

Mevcut çalışma daha önceki çalışmaların meta-duygu özellikleri ve kişilik özellikleri arasında raporladığı anlamlı bulguların birçoğunu tekrar etmiştir. Buna göre duygusal netliğin yalnızca dışadönük kişilik özelliği ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu ve duygusal dikkatin, yumuşak başlılık ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmüştür. İlaveten, duygusal onarım ile dışadönüklük, yumuşak başlılık, nörotiklik ve deneyime açıklık arasında pozitif yönde zayıf ilişkiler

gözlenmiştir. Son olarak bir bütün olarak duygusal zeka ve nörotik kişilik özelliği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki raporlanmıştır. Mevcut çalışmanın daha önceden bulgularan ilişkileri tekrar etmesi noktasında başarılı olmasının yanı sıra gözlenen ilişkilerin zayıf olduğu unutmamalıdır. Burada sınırlı örneklem sayısının etkili olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Meta-duygu özellikleri ve kaygı arasındaki ilişkilere baktığımızda, sürekli kaygı düzeyi ile meta-duygu özellikleri bileşenlerinden duygusal onarımın negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Bu bulgu diğer çalışmalarla (Ghorbani ve ark. 2002; Salovey ve ark., 1995; Wong ve ark., 2007) tutarlı iken, bu çalışmaların önerdiği duygusal netlik ve sürekli kaygı arasındaki anlamlı ilişki mevcut çalışmada gözlenmemiştir. Buna karşılık, duygusal dikkat ve sürekli kaygı arasında zayıf ancak anlamlı bir şekilde pozitif yönde ilişki raporlayarak daha önce Martínez-Monteagudo ve arkadaşlarının (2019) duygusal dikkatin kaygı, depresyon ve stres düzeyi üzerindeki etkili olduğu önerilerini ilişkisel düzeyde göstermesi noktasında da alanyazına önemli bir katkı sağlamıştır.

Bunlara ilaveten, bilgimiz dahilinde daha önce çalışılmamış bir konu olan meta-duygu özellikleri ve karar verme stilleri arasındaki ilişkileri gösterme noktasında mevcut çalışma kritik bir öneme sahiptir. Bu alanda, rasyonel ve sezgisel karar verme stilleri ile bir bütün olarak duygusal zeka, duygusal netlik ve duygusal onarım arasında anlamlı pozitif ilişkiler görülmüştür. Ayrıca, kaçınan ve kendiliğinden-anlık karar verme stilleri ile duygusal dikkat arasında anlamlı pozitif ilişkiler gözlenmiştir. Son olarak bağımlı ve kaçınan karar verme ile bir bütün olarak duygusal zeka ve bağımlı karar verme ile onarım arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler raporlanmıştır. Bu bulguların duygusal zeka ve karar verme stilleri arasındaki ilişkiyi gösterme noktasında alanyazına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak gözlenen ilişkilerin zayıf olması sebebiyle gelecek çalışmalarda daha büyük örneklem gruplarıyla mevcut bulguların tekrarlanması daha sağlam teorik açıklamalar getirebilmek için oldukça kıymetli olacaktır.

Gözlenen anlamlı ilişkiler ve bunların alanyazın ile uyumunun değerlendirilmesi sonrasında, mevcut çalışmanın alanyazına bir diğer önemli katkısı olan karar verme stillerinin belirlenmesinde kişilik özellikleri, sürekli kaygı düzeyi ve meta-duygu özellikleri bileşenlerinin katkısı analiz edilmiştir.

Bireylerin kaçınan karar verme stilini benimsemelerindeki etkenlerin muhtemel bileşenlerini değerlendirdiğimiz analizde, kaçınan karar verme stili kullanımındaki değişimin oldukça güçlü bir kısmının bireylerin sürekli kaygı düzeyi, özdenetimlilik ve nörotiklik kişilik özellikleri ve meta-duygu özelliklerinden duygusal dikkat bileşenlerindeki değişim tarafından açıklandığı gözlenmiştir. Bireylerin kişilik özellikleri bakımından ne kadar özdenetimli ve nörotik oldukları, sürekli kaygı ve duygusal dikkat beceri düzeyleri ne derece kaçınan karar verme stilini benimsediklerini gösterme noktasında anlamlı tahminleyiciler olarak görülmüştür. Kaçınan karar verme stili kullanımındaki değişimin %31'i bireylerin sürekli kaygı düzeyi, özdenetimlilik, nörotiklik kişilik özellikleri ve duygusal dikkat becerilerinde değişim tarafından açıklanabilmektedir. Bu bulgu, bireylerin yerleşik olarak kaçınan karar verme stilini benimsemelerindeki temel etkenlerde kaygı düzeylerinin, kişilik özelliklerinin ve duygusal zekanın kritik olduğunu göstermiştir.

Buna ek olarak, bireylerin rasyonel karar verme stilini benimsemelerindeki etkenlerin muhtemel bileşenlerini değerlendirdiğimiz bir diğer analizde, rasyonel karar verme stili kullanımındaki değişimin zayıf-orta düzeyde güçlü bir kısmının bireylerin duygusal netlik becerileri, sürekli kaygı düzeyi ve özdenetimlilik kişilik özellikleri bileşenlerindeki değişim tarafından açıklandığı gözlenmiştir. Bireylerin kişilik özellikleri bakımından ne kadar özdenetimli oldukları, sürekli kaygı ve duygusal netlik becerisi düzeyleri ne derece rasyonel karar verme stilini benimsediklerini gösterme noktasında anlamlı tahminleyiciler olarak görülmüştür. Rasyonel karar verme stili kullanımındaki değişimin %12'si bireylerin sürekli kaygı düzeyi, özdenetimlilik kişilik özelliği ve duygusal netlik becerilerindeki değişim tarafından açıklanabilmektedir. Bu bulgu da, bireylerin yerleşik olarak rasyonel karar verme stilini benimsemelerindeki temel etkenlerde kaygı düzeylerinin, kişilik özelliklerinin ve duygusal zekanın kritik olduğunu göstermiştir.

Bireylerin bağımlı karar verme stilini benimsemelerindeki etkenlerin muhtemel bileşenlerini değerlendirdiğimiz başka bir analizde, bağımlı karar verme stili kullanımındaki değişimin küçük bir kısmının bireylerin sürekli kaygı düzeyi, meta-duygu özelliklerinden duygusal onarım, özdenetimlilik ve yumuşak başlılık kişilik özellikleri bileşenlerindeki değişim tarafından açıklandığı gözlenmiştir. Bireylerin kişilik özellikleri bakımından ne kadar özdenetimli ve yumuşak başlı

oldukları, sürekli kaygı ve duygusal onarım beceri düzeyleri ne derece bağımlı karar verme stilini benimsediklerini gösterme noktasında anlamlı tahminleyiciler olarak görülmüştür. Bağımlı karar verme stili kullanımındaki değişimin %11'i bireylerin sürekli kaygı düzeyi, özdenetimlilik, yumuşak başlılık kişilik özellikleri ve duygusal onarım becerilerindeki değişim tarafından açıklanabilmektedir. Bu bulgu, bireylerin yerleşik olarak bağımlı karar verme stilini benimsemelerindeki temel etkenlerde kaygı düzeylerinin, kişilik özelliklerinin ve duygusal zekanın önemli olabileceğini göstermiştir.

Son olarak, bireylerin sezgisel karar verme stilini benimsemelerindeki etkenlerin muhtemel bileşenlerini değerlendirdiğimiz analizde, sezgisel karar verme stili kullanımındaki değişimin küçük bir kısmının bireylerin sürekli kaygı düzeyi, meta-duygu özelliklerinden duygusal onarım, dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özellikleri bileşenlerindeki değişim tarafından açıklandığı gözlenmiştir. Bireylerin kişilik özellikleri bakımından ne kadar dışadönük ve deneyime açık oldukları, sürekli kaygı ve duygusal onarım beceri düzeyleri ne derece sezgisel karar verme stilini benimsediklerini gösterme noktasında anlamlı tahminleyiciler olarak görülmüştür. Sezgisel karar verme stili kullanımındaki değişimin %10'u bireylerin sürekli kaygı düzeyi, dışadönüklük, deneyime açıklık kişilik özellikleri ve duygusal onarım becerilerindeki değişim tarafından açıklanabilmektedir. Bu bulgu, bireylerin yerleşik olarak sezgisel karar verme stilini benimsemelerindeki temel etkenlerde kaygı düzeylerinin, kişilik özelliklerinin ve duygusal zekanın önemli olabileceğini göstermiştir.

Öte yandan, kendiliğinden karar verme stillerinin benimsenmesinde bireylerin kaygı düzeyi, kişilik özellikleri ve meta-duygu özellikleri gibi bileşenlerin ihmal edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür.

Bildiğimiz dahilinde, karar verme stilleri hem sabit hem de değişken bir dizi faktörden etkilenerek görece kalıcı bir yapıya sahiptir. Bireylerin gerek dönemsel gerekse yerleşik olarak başvurdukları karar verme stillerinin belirlenmesindeki etken faktörleri bulmak sağlıklı karar verme süreçlerini desteklemek ve bireyleri yönlendirmek adına uygulama alanına da önemli katkılar sağlayabilir. Bu anlamda mevcut çalışma, kaçınan, rasyonel, bağımlı ve sezgisel karar verme stillerinin

benimsenmesinde kişilik özellikleri, sürekli kaygı düzeyi ve meta-duygu özelliklerinin önemli olduğunu gösterme noktasında değerlidir.

Çalışmanın önceki birçok bulguyu tekrarlaması, alanyazın ile tutarlı bir veri seti ile yeni bulgular ortaya koymuş olduğunu düşündürmektedir. Özellikle meta-duygu özellikleri ve karar verme stilleri arasında daha önceden incelenmeyen ilişkileri ortaya koyması ve karar verme stillerinin belirlenmesindeki etken faktörler üzerine yaptığı inceleme de alanyazına yeni kazanımlar sağlamıştır.

Mevcut çalışmanın önceki çalışmalarda gözlemlenen bazı bulguları tekrarlayamamasında ve bazı anlamlı ilişkilerin zayıf güçte kalmasında sınırlı katılımcı sayısı gibi faktörlerin etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu sebeple ilerleyen çalışmalarda daha büyük örneklem grupları ile çalışmanın bir avantaj sağlayacağı düşünülmektedir.

Gelecek çalışmalar, karar verme stilleri yerine karar verme performansı üzerine kaygı düzeyi, kişilik özellikleri ve meta-duygu özellikleri bileşenlerinin etkisine bakabilir. Bu da karar verme stillerinden ziyade bir performans ölçümü olarak karar verme süreçlerimize bu değişkenlerin nasıl etki ettiğini gösterme noktasında önemli katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Abramson, L. Y., Alloy, L.B., Hankin, B.L., Haeffel, GJ., MacCoon, D.G., and Gibb, B.E. (2005). Cognitive Vulnerability-Stress Models of Depression in a Self-Regulatory and Psychobiological Context. In Ian H. Gotlib & Constance L. Hammen *Handbook of Depression* (Eds.), (268-294). New York: The Guilford Press.
- Alloy, L.B., Abramson, L.Y., I-logan, E., Whitehouse, W.G., Rose, D.T., Robinson, M.S., Kim, R.S., and Lapkin, .T.B. (2000). The temple-wisconsin cognitive vulnerability To depression project: Lifetime history of Axis I psychopathology in individuals At high and low cognitive risk for depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 109(3),403-418.
- Bajwa, R.S., Batool, I., Asma, M., Ali, H., & Ajmal, A. (2016). Personality traits and decision making styles among university students (Pakistan). *Pakistan Journal of Life Social Science*, 14(1), 38-41
- Bakker, A. B., Van Der Zee, K. I., Lewig, K. A., & Dollard, M. F. (2006). The relationship between the big five personality factors and burnout: A study among volunteer counselors. *The Journal of Social Psychology*, 146(1), 31–50. <https://doi.org/10.3200/SOCP.146.1.31-50>
- Bayram, N. and Aydemir, M. (2017) Decision-Making Styles and Personality Traits. *International Journal of Recent Advances in Organizational Behaviour and Decision Sciences*, 3, 905-915.

- Berglund, V., Johansson Sevä, I., & Strandh, M. (2016). Subjective well-being and job satisfaction among self-employed and regular employees: does personality matter differently? *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 28, 55 - 73.
- Borkovec, T. D. The nature, functions, and origins of worry. In Davey, G.C.L., and Tallis, F. (1994). *Worrying: Perspectives on theory, assessment and treatment*. Oxford, England: John Wiley & Sons.
- Camps, J., Stouten, J., & Euwema, M. (2016). The Relation Between Supervisors' Big Five Personality Traits and Employees' Experiences of Abusive Supervision. *Frontiers in psychology*, 7, 112. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00112>
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). The five-factor model of personality and its relevance to personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, 6(4), 343–359. <https://doi.org/10.1521/pedi.1992.6.4.343>
- Costa, P. T., McCrae, R. R., & Dye, D. A. (1991). Facet scales for agreeableness and conscientiousness: A revision of the NEO Personality Inventory. *Personality and Individual Differences*, 12(9), 887–898. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(91\)90177-D](https://doi.org/10.1016/0191-8869(91)90177-D)
- Davids, E.L., Roman, N.V. & Leach, L. (2016). Decision Making Styles: A Systematic Review of Their Associations with Parenting. *Adolescent Res Rev* 1, 69–90 <https://doi.org/10.1007/s40894-015-0003-y>
- Davies, M., Stankov, L., & Roberts, R. D. (1998). Emotional intelligence: In search of an elusive construct. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 989–1015.
- Deniz, M. E., (2011). An Investigation of Decision Making Styles and the Five-Factor Personality Traits With Respect To Attachment Styles. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, vol.11, no.1, 105-113.

- Dewberry, C., Juanchich, M., & Narendran, S. (2013). Decision-making competence in everyday life: The roles of general cognitive styles, decision-making styles and personality. *Personality and Individual Differences*, 55(7), 783–788. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.06.012>
- Driver, M. J. (1979). Individual decision-making and creativity. In S. Kerr (Ed.), *Organizational behavior*. Columbus OH: Grid Publishing.
- Eysenck, H. J. (1990). Biological dimensions of personality. In L. A. Pervin (Ed.), *Handbook of personality: Theory and research* (pp. 244–276). The Guilford Press.
- Fan, J. (2020) Relationships between Five-Factor Personality Model and Anxiety: The Effect of Conscientiousness on Anxiety. *Open Journal of Social Sciences*, 8, 462-469. doi: 10.4236/jss.2020.88039.
- Ghorbani, N., Bing, M. N., Watson, P. J., Davison, H. K., & Mack, D. A. (2002). Self-reported Meta- Mood Experience: Construct similarity and functional dissimilarity of higher-order processing in Iran and the United States. *International Journal of Psychology*, 37, 297–308.
- Goldberg L. R. (1990). An alternative "description of personality": the big-five factor structure. *Journal of personality and social psychology*, 59(6), 1216–1229. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.59.6.1216>
- Glass, R., Prichard, J., Lafortune, A. ve Schwab, N. (2013). The Influence of Personality and Facebook Use On Student Academic Performance. *Issues in Information Systems*, 14(2), 119-126.

- Harren, V. A. (1979). A model of career decision making for college students. *Journal of Vocational Behavior*, 14(2), 119–133. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(79\)90065-4](https://doi.org/10.1016/0001-8791(79)90065-4)
- Horzum, M. B., Ayas, T., ve Padır, M. A. (2017). Beş Faktör Kişilik Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 398-408.
- Hunt, R. G., Krzystofiak, F. J., Meindl, J. R., & Yousry, A. M. (1989). Cognitive style and decision making. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 44(3), 436–453. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(89\)90018-6](https://doi.org/10.1016/0749-5978(89)90018-6)
- Juanchich M., Dewberry C., Sirota M. And Narendran S., (2016), Cognitive Reflection Predicts Real- Life Decision Outcomes, But Not Over And Above Personality and Decision-Making Styles. *Journal of Behavioral Decision Making*, 29: 52–59
- Karsten, J., Penninx, B. W., Riese, H., Ormel, J., Nolen, W. A., & Hartman, C. A. (2012). The state effect of depressive and anxiety disorders on big five personality traits. *Journal of psychiatric research*, 46(5), 644–650. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2012.01.024>
- Kavcıoğlu, F. C. (2011). The role of meta-mood experience on the mood-congruency effect in recognizing emotions from facial expressions (Master's thesis). Middle East Technical University School Of Social Sciences, Ankara.
- Kindt, M., & Soeter, M. (2014). Fear inhibition in high trait anxiety. *PloS one*, 9(1), e86462. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0086462>
- Law, K. S., Wong, C. S., & Song, L. J. (2004). The construct and criterion validity of meta-mood experience and its potential utility for management studies. *Journal of Applied Psychology*, 89, 483– 496.

- Liu, A., Yu, Y., & Sun, S. (2023). How is the big five related to college students' anxiety: The role of rumination and resilience. *Personality and Individual Differences*, 200 (111901), 1–6. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111901>
- Lounsbury, J. W. ve Gibson, L. W. (2009). Personal style inventory: A personality measurement System for work and school settings. Knoxville, TN: Resource Associates Inc.
- Martínez-Monteaudo M, Inglés C, Granados L, Aparisi D, García-Fernández J. Trait emotional intelligence profiles, burnout, anxiety, depression, and stress in secondary education teachers. *Personal Individ Differ* 2019;142:53–61. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.01.036>.
- Mathews, A., & MacLeod, C. (2005). Cognitive vulnerability to emotional disorders. *Annual review of clinical psychology*, 1, 167–195. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.143916>
- Mehdi K., Khiruddin R., Omar F., 2014, Personality Traits as Predictors Decision Making Towards Advertising among Malaysian Consumers Student. *European Scientific Journal*. 23: 5-13
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1991). The NEO Personality Inventory: Using the Five-Factor Model in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 69(4), 367–372. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1991.tb01524.x>
- McCrae, R. R. & Costa, P. T., Jr. (2003). *Personality in adulthood A Five-Factor Theory Perspective* (Second edition). New York: Guilford press.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (2008). The five-factor theory of personality. In O. P. John, R. W. Robins, & L. A. Pervin (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (pp. 159–181). The Guilford Press.

- McKenney, J. L., & Keen, P. G. (1974). How managers' minds work. *Harvard Business Review*, 52(3), 79-90.
- Miu, A. C., Heilman, R. M. & Houser, D. (2008). Anxiety impairs decision-making: Psychophysiological evidence from an Iowa gambling task. *Biological Psychology*, 77, 353–358.
- Narooi Z. S., Karazee F., (2015), Investigating the relationship among personality traits, decision-making styles, and attitude to life (Zahedan Branch Of Islamic Azad University As Case Study In Iran) *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol 6 No 6 S6. 311-317
- Organ, D. W., & Lingl, A. (1995). Personality, satisfaction, and organizational citizenship behavior. *The Journal of Social Psychology*, 135(3), 339–350. <https://doi.org/10.1080/00224545.1995.9713963>
- Phillips, S. D., Paziienza, N. J., & Ferrin, H. H. (1984). Decision-making styles and problem-solving appraisal. *Journal of Counseling Psychology*, 31(4), 497–502. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.31.4.497>
- Plomin, R., & McClearn, G. E. (1990). Human behavioral genetics of aging. In J. E. Birren & K. W. Schaie (Eds.), *Handbook of the psychology of aging* (pp. 67–78). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-101280-9.50010-3>
- Polat, Ş., Kutlu, L., Ay, F., Purİsa, S., & Erkan, H. A. (2019). Decision-making styles, anxiety levels, and critical thinking levels of nurses. *Japan journal of nursing science : JJNS*, 16(3), 309–321. <https://doi.org/10.1111/jjns.12240>
- Qi, S., Ding, C., & Li, H. (2014). Neural correlates of inefficient filtering of emotionally neutral distractors from working memory in trait anxiety. *Cognitive*,

Affective, & Behavioral Neuroscience, 14(1), 253–265.
<https://doi.org/10.3758/s13415-013-0203-5>

Rammstedt, B., & John, O. P. (2007). Measuring personality in one minute or less: A 10-item short version of the Big Five Inventory in English and German. *Journal of Research in Personality*, 41, 203-212.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.jrp.2006.02.001>

Riaz, M. N., Riaz, M. N., & Batool, N., 2012, Personality Types as Predictors of Decision-Making Styles. *Journal of Behavioral Sciences*, 22(2), 100-114.

Roemer, L., & Orsillo, S. M. (2002). Expanding our conceptualization of and treatment for generalized anxiety disorder: Integrating mindfulness/acceptance-based approaches with existing cognitive-behavioral models. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 9, 54-68.

Saad, G., Sejean, R., Greengross, G., & Cherkas, L. (2020). Are identical twins more similar in their decision making styles than their fraternal counterparts?. *Journal of Business Research*.

Salovey, P., Mayer, J.D., Goldman, S.L., Turvey, C. & Palfai, T.P. (1995). Emotional attention, clarity, and repair: Exploring emotional intelligence using the Trait Meta-Mood Scale, from Pennebaker, J.W., *Emotion, Disclosure, and Health*. Washington D.C.: American Psychological Association, 125-154.

Salovey, P., Stroud, L.R, Woolery, A. & Epel, E.S. (2002) Perceived emotional intelligence, stress reactivity, and symptom reports: further explorations using the Trait Meta-Mood Scale. *Psychology and Health*, 17(5), 611-627.

Sanchez-Alvarez, N., Extremera, N., & Fernández-Berrocal, P. (2016). The Relation between Emotional Intelligence and Subjective Well-Being: A Meta-Analytic

- Investigation. *The Journal of Positive Psychology*, 11, 276-285.
<https://doi.org/10.1080/17439760.2015.1058968>
- Schoemaker, D. (2010), The Relationship between Decision-making Style and Negative Affect in College Students, Faculty of Drexel University, Master Thesis, Philadelphia.
- Scott, S. G., & Bruce, R. A. (1995). Decision-making style: The development and assessment of a new measure. *Educational and Psychological Measurement*, 55(5), 818–831. <https://doi.org/10.1177/0013164495055005017>
- Spicer, D. P., & Sadler-Smith, E. (2005). An examination of the general decision making style questionnaire in two UK samples. *Journal of Managerial Psychology*, 20(2), 137–149. <https://doi.org/10.1108/02683940510579777>
- Spielberger, C.D., R.C. Gorsuch, and R.E. Luschene. (1970). Manual for the State-Trait Anxiety Inventory. California : ConsultingPsychologists Press.
- Taşdelen-Karkçkay, A., (2001). Öğretmen Adaylarının Bazı Psiko Sosyal Değişkenlere Göre Karar Verme Stilleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 40-52.
- Therasa, C., Vijayabanu, C. (2015) “The Impact of Big Five Personality Traits, Positive Psychological Strengths towards Job Satisfaction: a Review”, *Periodica Polytechnica Social, Management Sciences*, 23(2), pp. 142–150.
<https://doi.org/10.3311/PPso.7620>
- Thunholm, P. (2004). Decision-making style: Habit, style or both? *Personality and Individual Differences*, 36(4), 931–944. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(03\)00162-4](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(03)00162-4)

- Visu-Petra, L., Miclea, M., & Visu-Petra, G. (2013). Individual differences in anxiety and executive functioning: a multidimensional view. *International journal of psychology : Journal internationale de psychologie*, 48(4), 649–659. <https://doi.org/10.1080/00207594.2012.656132>
- Visser, L.D., Knaap, L.V., Loo, A.J., Weerd, C.V., Ohl, F., & Bos, R.V. (2010). Trait anxiety affects decision-making differently in healthy men and women: Towards gender-specific endophenotypes of anxiety. *Neuropsychologia*, 48, 1598-1606.
- Werner, N. S., Duschek, S., & Schandry, R. (2009). Relationships between Affective States and Decision-Making. *International Journal of Psychophysiology*, 74, 259-265.
- Wong, S.S., Oei, T.P.S., Ang, R.P. et al. Personality, Meta-Mood Experience, Life Satisfaction, and Anxiety in Australian versus Singaporean Students. *Current Psychology*. 26, 109–120 (2007). <https://doi.org/10.1007/s12144-007-9005-7>
- Wood Nicole, 2012, Individual Differences in Decision-Making Styles as Predictors of Good Decision Making. Master of Arts Thesis.
- Zhang, L., Wang, K., Zhu, C., Yu, F. & Chen, X. (2015). Trait anxiety has effect on decision making under ambiguity but not decision making under risk. *PLoS One*, 10, e0127189.
- Öner, N. ve A. Le Compte. (1983). Durumluk - Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı. İstanbul : Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- Ülgen, B., Sağlam, M., Tuğsal, T., 2016, Managers' Personality Traits Over Management Styles and Decision-Making Styles. *International Journal of Commerce and Finance*, Vol 2 No.1, pp.125-136

EKLER

EK-1 Demografik Bilgi Formu

Burada yer alan soruları kendi kişisel bilgilerinize uygun olarak yanıtlayınız.

Şu an kaç yaşındasınız?

Cinsiyetiniz: Kadın__ Erkek__

Ana diliniz nedir?

İlkokuldan beri toplam kaç yıldır okuyorsunuz?

Herhangi bir fizyolojik veya psikolojik rahatsızlığınız var mı? Varsa ne olduğunu belirtiniz.

Düzenli olarak kullandığınız ilaç bulunmakta mıdır? Evet ise lütfen ismini ve ne amaçla kullandığınızı belirtiniz.

Daha önce bilincinizi hiç kaybettiniz mi? Evetse kaç yaşındayken, hangi nedenle, ne kadar süre ile? Bu olay sonrası bilişsel açıdan sıkıntı yaşadığınızı düşünür müsünüz?

Genel olarak sağlığınızdandan ne derece memnunsunuz?

Hiç memnun değilim 1 __ 2 __ 3 __ 4 __ 5 __ Çok memnunum

EK-2 Karar Verme Stilleri Ölçeği

Aşağıda bireylerin önemli kararları nasıl aldıklarını tanımlayan ifadeler verilmiştir. Lütfen her ifade için, o ifadeye ne düzeyde katıldığınızı ilgili seçeneği işaretleyerek belirtiniz ve maddelerin tümünü yanıtlayınız.

5 “Kesinlikle katılıyorum”, 4 “Katılıyorum”, 3 “Kararsızım”, 2 “Katılmıyorum”, 1 “Kesinlikle katılmıyorum.”

1- Karar vermeden önce emin olmak için bilgi kaynaklarımı iki kere kontrol ederim.
2- Karar vermeden önce doğru gerçeklerim vardır.
3-Mantıklı ve sistematik bir yolla karar veririm.
4- Karar vermem dikkatli düşünmemi gerektirir.
5-Karar verirken belirli bir amaca yönelik değişik seçenekleri göz önünde bulundururum.
6-Kararlarımı verirken içgüdülerime güvenirim.
7-Bir karar verirken sezgilerime güvenme eğilimindeyimdir.
8-Genellikle doğruluğunu hissettiğim kararlar veririm.
9-Kararlarımı verirken benim için akılcı bir nedenden daha çok, verdiğim kararın doğruluğunu hissetmem daha önemlidir.
10-Karar verirken içimden gelen duygu ve tepkilere güvenirim.
11-Önemli kararlar alırken başkalarının yardımına sık sık ihtiyaç duyarım.
12- Eğer başkalarının desteğine sahipsem önemli kararları almak benim için daha kolaydır.
13-Önemli kararlarımı alırken başkalarının tavsiyelerinden yararlanırım.
14-Önemli kararlar ile yüzleştiğim zaman birinin bana doğru yolu göstermesi hoşuma gider.
15-Üzerimde baskı hissetmediğim sürece önemli kararlarımı almaktan kaçınırım.
16-Mümkün olduğunca kararlarımı ertelerim.
17-Önemli kararları alma aşamasına gelinceye kadar karar vermeyi sık sık ertelerim.
18-Önemli kararlarımı, genellikle son dakikada veririm.

19-Üzerinde düşünmek beni rahatsız ettiği için pek çok kararı ertelerim.
20-Genellikle ani kararlar veririm.
21-Kararlarımı, çoğunlukla o anda veririm.
22-Çabuk karar veririm.
23-Kararlarımı, sıklıkla düşünmeden veririm.
24-Kararlarımı verirken, o anda doğal olan ne ise onu yaparım.

EK-3 Beş Faktör Kişilik Ölçeği

Aşağıda sizi tanımlayan ya da tanımlamayan birçok özellik bulunmaktadır. Aşağıda verilen maddelerin her birini dikkatlice okuduktan sonra her bir maddenin size en uygun olduğunu düşündüğünüz seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

5 “Her zaman”, 4 “Sık sık”, 3 “Bazen”, 2 “Nadiren”, 1 “Hiçbir zaman”

Kendimi içine kapanık biri olarak görüyorum.
Kendimi genellikle güvenilir biri olarak görüyorum.
Kendimi yavaş hareket etme eğiliminde olan biri olarak görüyorum.
Kendimi rahat ve stresle başa çıkabilen biri olarak görüyorum.
Kendimi çok az sanatsal ilgisi olan biri olarak görüyorum.
Kendimi dışa dönük, sosyal biri olarak görüyorum.
Kendimi başkalarının hatasını bulma eğiliminde biri olarak görüyorum.
Kendimi bir işi tam yapacak biri olarak görüyorum.
Kendimi kolay sinirlenen biri olarak görüyorum.
Kendimi yaratıcı biri olarak görüyorum.

EK-4 Sürekli Kaygı Envanteri

Aşağıda kişilerin kendilerine ait olan duygularını anlatmada kullandıkları birtakım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını karalamak suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

4 “Her zaman”, 3 “Çoğu zaman”, 2 “Bazen”, 1 “Hemen hiçbir zaman” şeklindedir.

1	Genellikle keyfim yerindedir
2	Genellikle çabuk yorulurum
3	Genellikle kolay ağlarım
4	Başkaları kadar mutlu olmak isterim
5	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım
6	Kendimi dinlenmiş hissediyorum
7	Genellikle sakin, kendine hakim ve soğukkanlıyım
8	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim
9	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim
10	Genellikle mutluyum
11	Herşeyi ciddiye alır ve endişelenirim
12	Genellikle kendime güvenim yoktur
13	Genellikle kendimi emniyette hissedirim
14	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım
15	Genellikle kendimi hüzünlü hissedirim
16	Genellikle hayatımdan memnunum
17	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder
18	Hayal kırıklıklarımı öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam
19	Aklı başında ve kararlı bir insanım
20	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor

EK-5 Meta-duygu Özellikleri Ölçeği

Lütfen her bir ifadeyi okuyarak bu ifadelere katılıp katılmadığınıza karar veriniz.

5 “Tamamen katılıyorum”, 4 “Biraz katılıyorum”, 3 “Ne katılıyorum ne katılmıyorum”, 2 “Pek katılmıyorum”, 1 “Kesinlikle katılmıyorum.”

1. Ne kadar kötü hissedersen hissedeyim, iyi şeyler düşünmeye çalışırım.
2. Eğer insanlar daha az hissedip, daha çok düşünseler daha iyi durumda olurlar.
3. Duygularınıza veya ruh halinize dikkat etmenin değerli olduğuna inanmıyorum.
4. Ne hissettiğime genellikle pek aldırmam.
5. Bazen duygularımın ne olduğunu söyleyemem.
6. Nasıl hissettiğim konusunda nadiren kafam karışır.
7. Hisler, yaşama yön verir.
8. Her ne kadar zaman zaman üzgün olsam da, çoğunlukla iyimser bir bakış açım vardır.
9. Üzüntülü olduğum zamanlarda “yaşamdaki güzel şeylerin” birer aldatmaca olduğunu fark ederim.
10. İçten geldiği gibi hareket etmeye inanırım.
11. Nasıl hissettiğimi hiçbir zaman söyleyemem.
12. Benim için hislerimle baş etmenin en iyi yolu, bu hisleri tam olarak yaşamaktır.
13. Keyfimin kaçtığı zamanlarda, kendime yaşamdaki tüm zevkleri hatırlatıyorum.
14. Nasıl hissettiğime bağlı olarak inandıklarım ve fikirlerim sürekli değişiyor gibime geliyor.
15. Bir konu hakkındaki hislerimin çoğunlukla farkındayım.
16. Genellikle nasıl hissettiğim konusunda kafam karışıktır.
17. Kişi asla duyguları tarafından yönlendirilmemelidir.
18. Asla duygularıma teslim olmam.
19. Her ne kadar zaman zaman mutlu olsam da, genellikle karamsar bir bakış açım vardır.
20. Duygularım konusunda kendimi rahat hissedirim (müsterihimdir).
21. Nasıl hissettiğime oldukça dikkat ederim.
22. Hislerimi anlamlandıramıyorum.
23. Hislerime çok dikkat yöneltmem.
24. Sıklıkla hislerim hakkında düşünürüm.
25. Çoğunlukla hislerim konusunda çok netimdir.
26. Ne kadar kötü hissedersen hissedeyim, keyifli şeyler düşünmeye çalışırım.
27. Hisler, insanların sahip olduğu zayıflıklardır.
28. Çoğunlukla bir konu hakkındaki hislerimin ne olduğunu bilirim.
29. Duygularınız hakkında düşünmek genellikle boşa zaman harcamaktır.
30. Tam olarak nasıl hissettiğimi, neredeyse her zaman bilirim.